

Zittingsdocument

A9-0199/2021

9.6.2021

VERSLAG

over het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2020
(2021/2025(INI))

Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken

Rapporteur: Domènec Ruiz Devesa

Rapporteurs voor advies (*):

Isabel García Muñoz, Commissie begrotingscontrole

Ilhan Kyuchuk, Commissie juridische zaken

(*) Procedure met medeverantwoordelijke commissies – Artikel 57 van het Reglement

INHOUD

	Blz.
ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT	3
TOELICHTING	27
ADVIES VAN DE COMMISSIE BEGROTINGSCONTROLE	32
ADVIES VAN DE COMMISSIE JURIDISCHE ZAKEN	39
ADVIES VAN DE COMMISSIE CONSTITUTIONELE ZAKEN	45
ADVIES VAN DE COMMISSIE VERZOEKSCRIFTEN	52
INFORMATIE OVER DE GOEDKEURING IN DE BEVOEGDE COMMISSIE	59
HOOFDELIJKE EINDSTEMMING IN DE BEVOEGDE COMMISSIE	60

ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT

over het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2020 (2021/2025(INI))

Het Europees Parlement,

- gezien artikel 295 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU),
- gezien met name artikel 2, artikel 3, lid 1, artikel 3, lid 3, tweede alinea, artikel 4, lid 3, en de artikelen 5, 6, 7 en 11 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU),
- gezien de artikelen van het VWEU die betrekking hebben op de eerbiediging, bescherming en bevordering van democratie, de rechtsstaat en de grondrechten in de Unie, waaronder de artikelen 70, 258, 259, 260, 263 en 265,
- gezien Protocol nr. 1 betreffende de rol van de nationale parlementen in de Europese Unie en het aan de Verdragen gehechte Protocol nr. 2 betreffende de toepassing van de beginselen van subsidiariteit en evenredigheid,
- gezien het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna “het Handvest” genoemd),
- gezien de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU),
- gezien artikel 49 van het VEU, de criteria van Kopenhagen en het geheel van EU-regels waaraan een kandidaat-lidstaat moet voldoen als hij wil toetreden tot de Unie (het *acquis*),
- gezien de mededeling van de Commissie van 30 september 2020, getiteld “Verslag over de rechtsstaat 2020 – De situatie op het gebied van de rechtsstaat in de Europese Unie” (COM(2020)0580),
- gezien Verordening (EU, Euratom) 2020/2092 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2020 betreffende een algemeen conditionaliteitsregime ter bescherming van de Uniebegroting¹ (“verordening inzake conditionaliteit met betrekking tot de rechtsstaat”),
- gezien Verordening (EU) 2021/692 van het Europees Parlement en de Raad van 28 april 2021 tot vaststelling van het programma “Burgers, gelijkheid, rechten en waarden” en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 1381/2013 van het Europees Parlement en de Raad en Verordening (EU) nr. 390/2014 van de Raad²,
- gezien de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens,
- gezien de instrumenten van de VN inzake de bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden en de aanbevelingen en verslagen in het kader van de universele

¹ PB L 433 I van 22.12.2020, blz. 1.

² PB L 156 van 5.5.2021, blz. 1.

periodieke doorlichting van de VN, evenals de rechtspraak van de verdragsorganen van de VN en de speciale procedures van de Mensenrechtenraad,

- gezien de VN-verklaring over mensenrechtenverdedigers van 8 maart 1999,
- gezien de aanbevelingen en verslagen van het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten, de Hoge Commissaris inzake de nationale minderheden, de OVSE-vertegenwoordiger voor mediavrijheid en andere organen van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE),
- gezien het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, het Europees Sociaal Handvest, de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Europees Comité voor sociale rechten, en de verdragen, aanbevelingen, resoluties, adviezen en verslagen van de Parlementaire Vergadering, het Comité van Ministers, de Commissaris voor de Mensenrechten, de Europese Commissie tegen Racisme en Onverdraagzaamheid, de Steering Committee on Anti-Discrimination, Diversity and Inclusion van de Raad van Europa (CDADI), de Commissie van Venetië en andere organen van de Raad van Europa,
- gezien het Memorandum van overeenstemming tussen de Raad van Europa en de Europese Unie van 23 mei 2007 en de conclusies van de Raad van 8 juli 2020 over de prioriteiten van de EU voor samenwerking met de Raad van Europa in de periode 2020-2022,
- gezien het VN-Verdrag tegen corruptie,
- gezien het Internationaal Verdrag van de VN inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie,
- gezien de “Toolkit for Member States – Respecting democracy, rule of law and human rights in the framework of the COVID-19 sanitary crisis” van de Raad van Europa van 7 april 2020,
- gezien het tussentijds verslag over de maatregelen die in de EU-lidstaten zijn genomen naar aanleiding van de COVID-19-crisis en over de impact ervan op de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten, dat op 8 oktober 2020 tijdens de 124e zitting werd aangenomen door de Commissie van Venetië,
- gezien het jaarverslag 2020 van de partnerorganisaties van het platform van de Raad van Europa ter bevordering van de bescherming van de journalistiek en de veiligheid van journalisten,
- gezien het met redenen omklede voorstel van de Commissie van 20 december 2017 voor een besluit van de Raad betreffende de constatering van een duidelijk gevaar voor een ernstige schending, door de Republiek Polen, van de rechtsstaat, ingediend op grond van artikel 7, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie (COM(2017)0835),
- gezien de mededeling van de Commissie van 17 juli 2019, getiteld “Versterking van de rechtsstaat binnen de Unie – Een blauwdruk voor actie” (COM(2019)0343),

- gezien het EU-scorebord voor justitie 2020,
- gezien het advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité van 19 juni 2019 getiteld “Verdere versterking van de rechtsstaat binnen de Unie. Stand van zaken en mogelijke volgende stappen”, waarin werd voorgesteld om een jaarlijks forum over de grondrechten en de rechtsstaat op te richten,
- gezien het rapport van de Groep Grondrechten en de rechtsstaat van het Europees Economisch en Sociaal Comité van juni 2020 met als titel “National developments from a civil society perspective, 2018-2019”,
- gezien het rapport van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, getiteld “Challenges facing civil society organisations working on human rights in the EU”, dat op 17 januari 2018 werd gepubliceerd, zijn in 2020 gepubliceerde bulletins over de gevolgen van de COVID-19-pandemie voor de grondrechten in de EU, en zijn andere verslagen, gegevens en instrumenten, met name Efris, het Europees informatiesysteem over de grondrechten,
- gezien het verslag van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten van 10 september 2020 over antisemitisme, getiteld “Antisemitism: Overview of antisemitic incidents recorded in the European Union”,
- gezien het verslag van het Europees Instituut voor gendergelijkheid, getiteld “Beijing +25: the fifth review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States”, gepubliceerd op 5 maart 2020,
- gezien de conclusies van de Raad van de Europese Unie en de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, over “Zorgen voor eerbiediging van de rechtsstaat”, van 16 december 2014,
- gezien de EU-strategie voor gendergelijkheid 2020-2025, de strategie voor EU-gelijkheid van lhbtq’ers 2020-2025, de EU-strategie voor de rechten van het kind 2021-2024 en de EU-strategie inzake de rechten van personen met een handicap 2021-2030,
- gezien het EU-actieplan tegen racisme 2020-2025 en het strategisch EU-kader voor gelijkheid, inclusie en participatie van de Roma,
- gezien zijn resolutie van 25 oktober 2016 met aanbevelingen aan de Commissie betreffende de instelling van een EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten³,
- gezien zijn resolutie van 1 maart 2018 over het besluit van de Commissie om de procedure van artikel 7, lid 1, VEU in te leiden ten aanzien van de situatie in Polen⁴,
- gezien zijn resolutie van 19 april 2018 over de noodzaak van invoering van een Europees waardeninstrument ter ondersteuning van maatschappelijke organisaties die in

³ PB C 215 van 19.6.2018, blz. 162.

⁴ PB C 129 van 5.4.2019, blz. 13.

- de Europese Unie op lokaal en nationaal niveau de fundamentele waarden uitdragen⁵,
- gezien zijn resolutie van 19 april 2018 over de bescherming van onderzoeksjournalisten in Europa: de zaak van de Slowaakse journalist Ján Kuciak en Martina Kušnírová⁶,
 - gezien zijn resolutie van 12 september 2018 over een voorstel houdende een verzoek aan de Raad om overeenkomstig artikel 7, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie te constateren dat er een duidelijk gevaar bestaat voor een ernstige schending door Hongarije van de waarden waarop de Unie berust⁷,
 - gezien zijn resolutie van 13 november 2018 over de rechtsstaat in Roemenië⁸,
 - gezien zijn resolutie van 14 november 2018 over de noodzaak van een omvattend EU-mechanisme voor de bescherming van democratie, de rechtsstaat en grondrechten⁹,
 - gezien zijn resolutie van 13 februari 2019 over verslechtingen op het gebied van de rechten van de vrouw en gendergelijkheid in de EU¹⁰,
 - gezien zijn resolutie van 28 maart 2019 over de stand van zaken ten aanzien van de rechtsstaat en de strijd tegen corruptie binnen de EU, in het bijzonder in Malta en Slowakije¹¹,
 - gezien zijn resolutie van 18 december 2019 over de rechtsstaat in Malta, na de recente onthullingen over de moord op Daphne Caruana Galizia¹²,
 - gezien zijn resolutie van 18 december 2019 over openbare discriminatie en haatzaaiende uitlatingen ten aanzien van LGBTI-personen, zoals LGBTI-vrije zones¹³,
 - gezien zijn resolutie van 15 januari 2020 over mensenrechten en democratie in de wereld en het beleid van de Europese Unie ter zake – jaarverslag 2018¹⁴,
 - gezien zijn resolutie van 16 januari 2020 over hoorzittingen die plaatsvinden in het kader van artikel 7, lid 1, van het VEU met betrekking tot Polen en Hongarije¹⁵,
 - gezien zijn resolutie van 17 april 2020 over gecoördineerde EU-maatregelen om de COVID-19-pandemie en de gevolgen ervan te bestrijden¹⁶,
 - gezien zijn resolutie van 19 juni 2020 over de antiracismedemonstraties na de dood van

⁵ PB C 390 van 18.11.2019, blz. 117.

⁶ PB C 390 van 18.11.2019, blz. 111.

⁷ PB C 433 van 23.12.2019, blz. 66.

⁸ PB C 363 van 28.10.2020, blz. 8.

⁹ PB C 363 van 28.10.2020, blz. 45.

¹⁰ PB C 449 van 23.12.2020, blz. 102.

¹¹ PB C 108 van 26.3.2021, blz. 107.

¹² Aangenomen teksten, P9_TA(2019)0103.

¹³ Aangenomen teksten, P9_TA(2019)0101.

¹⁴ Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0007.

¹⁵ Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0014.

¹⁶ Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0054.

George Floyd¹⁷,

- gezien zijn resolutie van 19 juni 2020 over de heropening van de vervolging van de premier van de Tsjechische Republiek voor het misbruik van EU-middelen en potentiële belangenconflicten¹⁸,
- gezien zijn resolutie van 17 september 2020 over het voorstel voor een besluit van de Raad betreffende de constatering van een duidelijk gevaar voor een ernstige schending, door de Republiek Polen, van de rechtsstaat¹⁹,
- gezien zijn resolutie van 7 oktober 2020 over de instelling van een EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten²⁰,
- gezien zijn resolutie van 8 oktober 2020 over de rechtsstaat en de grondrechten in Bulgarije²¹,
- gezien zijn resolutie van 25 november 2020 over het versterken van de mediavrijheid: bescherming van journalisten in Europa, haatzaaiende taal, desinformatie en de rol van platforms²²,
- gezien zijn resolutie van 26 november 2020 over de situatie van de grondrechten in de Europese Unie – Jaarverslag voor de jaren 2018-2019²³,
- gezien zijn resolutie van 17 december 2020 over het meerjarig financieel kader 2021-2027, het Interinstitutioneel Akkoord, het herstelinstrument voor de Europese Unie en de verordening inzake de rechtsstaat²⁴,
- gezien zijn resolutie van 11 maart 2021 over het uitroepen van de EU tot vrijheidszone voor LGBTIQ-personen²⁵,
- gezien zijn resolutie van 25 maart 2021 over de toepassing van Verordening (EU, Euratom) 2020/2092, het conditionaliteitsmechanisme voor de rechtsstaat²⁶,
- gezien zijn resolutie van 29 april 2021 over de moord op Daphne Caruana Galizia en de rechtsstaat in Malta²⁷,
- gezien de beoordeling van de Europese meerwaarde bij het initiatiefverslag van wetgevende aard over een EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en

¹⁷ Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0173.

¹⁸ Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0164.

¹⁹ Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0225.

²⁰ Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0251.

²¹ Aangenomen teksten P9_TA(2020)0264.

²² Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0320.

²³ Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0328.

²⁴ Aangenomen teksten, P9_TA(2020)0360.

²⁵ Aangenomen teksten, P9_TA(2021)0089.

²⁶ Aangenomen teksten, P9_TA(2021)0103.

²⁷ Aangenomen teksten, P9_TA(2021)0148.

grondrechten van oktober 2016,

- gezien zijn voorlopige beoordeling van de Europese meerwaarde van een EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten van 23 april 2020,
 - gezien artikel 54 van zijn Reglement,
 - gezien de adviezen van de Commissie begrotingscontrole, de Commissie juridische zaken, de Commissie constitutionele zaken en de Commissie verzoekschriften,
 - gezien het verslag van de Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken (A9-0199/2021),
- A. overwegende dat de Unie gegrondvest is op de in artikel 2 van het VEU verankerde gemeenschappelijke waarden, namelijk eerbiediging van de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten, met inbegrip van de rechten van personen die tot minderheden behoren — waarden die de EU-lidstaten gemeen hebben en die de kandidaat-lidstaten moeten eerbiedigen om lid te worden van de Unie; overwegende dat democratie, de rechtsstaat en grondrechten waarden zijn die elkaar versterken en die, als ze ondermijnd worden, een systemische bedreiging kunnen vormen voor de Unie; overwegende dat de eerbiediging van de rechtsstaat bindend is voor de gehele Unie en voor haar lidstaten op alle bestuurlijke niveaus, met inbegrip van subnationale entiteiten;
- B. overwegende dat de jaarlijkse cyclus voor de evaluatie van de rechtsstaat een welkome aanvulling vormt op de andere bestaande instrumenten voor de instandhouding van de waarden die zijn verankerd in artikel 2 van het VEU, omdat in het kader van deze jaarlijkse cyclus de situatie in alle EU-lidstaten beoordeeld wordt, waarbij gekeken wordt naar vier pijlers, die rechtstreeks verband houden met de rechtsstaat; overwegende dat de jaarlijkse cyclus in het leven is geroepen om de rechtsstaat te beschermen en om te voorkomen dat er problemen ontstaan of dat ze verergeren;
- C. overwegende dat het eerste verslag over de rechtsstaat (verslag 2020) van de Commissie een beperkt toepassingsgebied heeft, aangezien niet alle EU-waarden zoals neergelegd in artikel 2 van het VEU erin aan bod komen;
- D. overwegende dat met de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon het Handvest volledig is geïntegreerd in de Verdragen en daardoor dus juridisch bindend is voor de instellingen, organen en agentschappen van de EU, alsook voor de lidstaten in het kader van de tenuitvoerlegging van EU-wetgeving; overwegende dat er een echte cultuur van grondrechten moet worden ontwikkeld, bevorderd en versterkt, niet alleen binnen de instellingen van de EU, maar ook in de lidstaten, met name wanneer zij het Unierecht intern en in hun betrekkingen met derde landen toepassen;
- E. overwegende dat in het verslag 2020 weliswaar punten van zorg onder de aandacht worden gebracht, maar dat de doeltreffendheid van de door elk land doorgevoerde wijzigingen in onvoldoende mate wordt beoordeeld, en dat er geen concrete landspecifieke aanbevelingen in zijn opgenomen, noch een analyse van de vraag of ieder land de rechtsstaat door de jaren heen heeft geëerbiedigd, hetgeen de verwezenlijking van de beoogde preventieve effecten in gevaar kan brengen;

- F. overwegende dat zonder doeltreffende follow-up via jaarlijkse monitoring het verslag 2020 mogelijk niet zal leiden tot het voorkomen, opsporen en doeltreffend aanpakken van systemische problemen en de achteruitgang van de rechtsstaat, die de afgelopen jaren in diverse EU-lidstaten is waargenomen; overwegende dat eerbiediging van de rechtsstaat een essentiële voorwaarde is voor de naleving van het beginsel van goed financieel beheer en voor de bescherming van de financiële belangen van de Unie;
- G. overwegende dat de afgelopen jaren in verschillende resoluties van het Parlement ernstige problemen met de rechtsstaat in een aantal lidstaten zijn vastgesteld²⁸;
- H. overwegende dat de achteruitgang van de rechtsstaat en grondrechten in sommige landen het wederzijds vertrouwen in de werking van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht ernstig ondermijnt en een bedreiging vormt voor de doelstellingen van de Unie die zijn verankerd in artikel 3 van het VEU, zoals geïllustreerd door verschillende gevallen waarin het Europees arrestatiebevel onder druk kwam te staan ten gevolge van ernstige twijfel aan de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht;
- I. overwegende dat ombudsinstanties en gelijkheidsorganen in de lidstaten een cruciale rol vervullen bij de waarborging van belangrijke beginselen van de rechtsstaat, zoals transparantie, verantwoordingsplicht en een eerlijke rechtsbedeling;
- J. overwegende dat noodmaatregelen naar aanleiding van de COVID-19-pandemie gevolgen hebben gehad voor de uitoefening van de grondrechten van EU-burgers, zoals het recht op vrij verkeer, op toegang tot de rechter, toegang tot openbare informatie, privacy, de vrijheid van vereniging en de vrijheid van vergadering, en tevens gevolgen hebben gehad voor democratische checks-and-balances; overwegende dat het daarom van cruciaal belang is ervoor te zorgen dat er ter verdediging van de rechten van EU-burgers doeltreffende checks-and-balances bestaan met betrekking tot het optreden van regeringen;
- K. overwegende dat verschillende lidstaten een aantal plaatsen zijn gedaald in internationale ranglijsten op het gebied van persvrijheid en dat het geweld tegen journalisten is toegenomen; overwegende dat de bedreigingen van de mediavrijheid onder andere bestaan uit intimidatie van en aanvallen op journalisten, het negeren van hun wettelijke bescherming, de toe-eigening van media of economisch of politiek gemotiveerde acties in de mediasector; overwegende dat de zorgwekkende ontwikkelingen die gericht zijn op het onderdrukken van de vrije meningsuiting en persvrijheid een slecht voorbeeld zijn in de EU en voor de toetredingslanden van de EU;
- L. overwegende dat de bestaande mechanismen moeten worden versterkt en gestroomlijnd en dat er een doeltreffend EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten moet worden ontwikkeld om te garanderen dat de in de Verdragen neergelegde beginselen en waarden in de hele Unie worden verdedigd;
- M. overwegende dat eerbiediging van de rechten van minderheden een van de politieke criteria is waaraan een kandidaat-lidstaat bij toetreding moet voldoen; overwegende dat de Unie een belangrijke rol moet spelen bij het waarborgen van de eerbiediging van de rechten van nationale en taalkundige minderheden in kandidaat-lidstaten; overwegende

²⁸ Zie bijvoorbeeld bovengenoemde resoluties van 1 maart 2018, 19 april 2018, 13 november 2018, 28 maart 2019, 18 december 2019, 19 juni 2020, 8 oktober 2020 en 29 april 2021.

dat het Parlement de Europese Commissie reeds heeft verzocht²⁹ om een gezamenlijk kader op te stellen van EU-minimumnormen voor de bescherming van de rechten van personen die tot minderheden behoren, die sterk verankerd zijn in een wettelijk kader dat democratie, de rechtsstaat en de grondrechten in de hele EU waarborgt;

I. Het verslag over de rechtsstaat 2020: lessen voor 2021

1. is ingenomen met het eerste jaarverslag over de rechtsstaat van de Commissie; acht het van essentieel belang dat er een Europees systeem komt voor de monitoring en handhaving van de rechtsstaat in de Unie; herhaalt dat het van belang is vooraf risico's vast te stellen en schendingen van de grondrechten en van de rechtsstaat te voorkomen in plaats van achteraf te reageren wanneer dergelijke schendingen zich herhaaldelijk voordoen; moedigt daarom de verdere ontwikkeling van dit nieuwe instrument aan;
2. is verheugd dat de werking van de rechtsstelsels, het corruptiebestrijdingskader, pluriformiteit van de media en bepaalde institutionele kwesties met betrekking tot checks-and-balances, waaronder tot op zekere hoogte de ruimte voor het maatschappelijk middenveld, allemaal deel uitmaken van het jaarlijkse overzicht van de Commissie van de situatie van de rechtsstaat in de lidstaten; verzoekt bovendien om in de jaarverslagen bepaalde belangrijke onderdelen van de "Rule of Law Checklist" (lijst met criteria voor de rechtsstaat) van de Commissie van Venetië uit 2016 op te nemen, zoals wettelijke garanties tegen willekeur en machtsmisbruik van overheidsdiensten, de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de magistratuur, gelijkheid voor de wet en non-discriminatie; moedigt de Commissie aan ook de positieve trends in lidstaten te benadrukken, zodat andere lidstaten zich hieraan kunnen spiegelen;
3. stelt tevreden vast dat het verslag landspecifieke hoofdstukken bevat; looft de Commissie om haar inspanningen om de nationale regeringen en parlementen, het maatschappelijk middenveld en andere nationale actoren bij het proces te betrekken; spoort de Commissie ertoe aan grotere inspanningen te leveren voor grondiger landenanalyses zodat de ernst van de uitdagingen in verband met de rechtsstaat beter kan worden beoordeeld; is van mening dat er meer tijd moet worden besteed aan de landenbezoeken van de Commissie, ook ter plaatse, om te komen tot een bredere betrokkenheid en dialoog met de nationale overheden en het maatschappelijk middenveld; is van mening dat de Commissie grotere bekendheid moet geven aan die bezoeken om een rechtsstaatscultuur op nationaal niveau te bevorderen;
4. is ingenomen met het feit dat alle lidstaten volgens dezelfde indicatoren en methodologie worden gecontroleerd; benadrukt echter dat het op dezelfde wijze presenteren van inbreuken van verschillende aard het risico met zich meebrengt dat de ernstigste schendingen van de rechtsstaat worden gebagatelliseerd; dringt er bij de Commissie op aan haar verslaglegging te differentiëren door onderscheid te maken tussen systematische schendingen van de rechtsstaat en individuele, geïsoleerde schendingen; benadrukt dat het jaarlijkse verslag over de rechtsstaat ook preventieve werking kan hebben; is van mening dat een grondiger evaluatie vereist is om na te gaan of het verslag een voldoende preventief effect heeft gehad; is van oordeel dat dit zeer zeker niet het geval is voor de lidstaten waartegen een procedure uit hoofde van artikel 7, lid 1, VEU aanhangig is gemaakt; is van mening dat het verslag van 2020

²⁹ Resolutie van het Europees Parlement van 13 november 2018 over minimumnormen voor minderheden in de EU (PB C 363 van 28.10.2020, blz. 13).

grondigere en transparantere beoordelingen had kunnen bevatten van de vraag of er sprake was van ernstige tekortkomingen, een risico op een ernstige schending of een daadwerkelijke schending van de EU-waarden met betrekking tot elk van de in de landenhoofdstukken geanalyseerde pijlers; is van mening dat deze beoordelingen nodig zijn voor het formuleren van conclusies over de toestand van de rechtstaat en voor het vaststellen van follow-upmaatregelen en van corrigerende maatregelen en instrumenten; pleit voor een samenvattende aanpak in toekomstige verslagen zodat duidelijk kan worden aangeduid waar de belangrijkste risico's en problemen in de verschillende lidstaten zich bevinden; verzoekt de Commissie haar methodologie dienovereenkomstig bij te werken en het Parlement zonder onnodige vertragingen op de hoogte te houden;

5. is echter van mening dat het verslag 2020 te beschrijvend en niet analytisch genoeg is; verzoekt de Commissie toekomstige verslagen analytischer te maken; acht het noodzakelijk dat in toekomstige verslagen landspecifieke aanbevelingen worden opgenomen over de wijze waarop de vastgestelde problemen moeten worden aangepakt of inbreuken moeten worden verholpen, met inbegrip van in voorkomend geval de uitvoeringstermijnen en benchmarks waaraan follow-up moet worden gegeven; verzoekt de Commissie in de verslagen informatie op te nemen over de follow-up van de uitvoering van haar aanbevelingen en corrigerende maatregelen;
6. is bezorgd over de overloopeffecten van de uitholling van de mediavrijheid naar andere in het verslag geanalyseerde gebieden; is van mening dat lastercampagnes tegen academici, journalisten, rechters, beoefenaars van juridische beroepen, maatschappelijke organisaties en activisten, met name strategische rechtszaken tegen publieke inspraak (strategic lawsuit against public participation, SLAPP's), ertoe dienen hun onafhankelijkheid en hun vermogen om te handelen te beperken, en afschrikkende werking hebben;
7. dringt daarom aan op een meer geïntegreerde analyse van de onderlinge verbanden tussen de vier pijlers die in het verslag zijn opgenomen en van de wijze waarop gecombineerde tekortkomingen kunnen leiden tot systemische schendingen van de rechtsstaat of risico's daarop, en aan te geven of de financiële belangen van de Unie daardoor in het gedrang komen of dreigen te komen;
8. is van oordeel dat in de jaarverslagen horizontale trends op EU-niveau in kaart moeten worden gebracht; is van mening dat het in het verslag van 2020 ontbreekt aan een EU-brede aanpak; verzoekt de Commissie om gevallen vast te stellen waarin bepaalde maatregelen of praktijken van een lidstaat die de rechtsstaat, de mediavrijheid, de checks-and-balances of de corruptiebestrijding ondermijnen, navolging vinden in andere lidstaten, alsook praktijken die dermate ernstig en grootschalig zijn dat zij de Unie als geheel kunnen schaden; verzoekt de Commissie na te gaan hoe dergelijke aanvallen de kwaliteit van de democratie in de Unie in gevaar brengen; dringt erop dat in de analyses in de verslagen prioriteit wordt gegeven aan deze trends, met inbegrip van de steeds grotere uitdagingen die de nationale grondwettelijke hoven vormen voor de juridische structuur van de EU, teneinde sturing te geven aan corrigerende maatregelen op EU-niveau; verzoekt de Commissie duidelijke illustraties te geven van systematische desinformatie en buitenlandse inmengingscampagnes die erop gericht zijn het vertrouwen van de burgers in overheidsinstellingen en onafhankelijke media te ondermijnen en die de lidstaten in de richting van autoritaire bestuursstructuren duwen;

9. betreurt dat niet alle rechtsstatelijke kwesties voldoende uitvoerig werden behandeld in het jaarverslag 2020; verzoekt de Commissie haar landspecifieke deskundigheid en capaciteit te ontwikkelen om sneller te kunnen reageren op negatieve ontwikkelingen in de lidstaten; vraagt de Commissie voldoende middelen te besteden aan de monitoring en handhaving van de rechtsstaat in de EU;
10. benadrukt dat de wetten van de lidstaten, de eerbiediging van de rechtsstaat, checks-and-balances en democratische instellingen, met inbegrip van de onafhankelijkheid daarvan, niet alleen de jure, maar ook de facto moeten functioneren;

Justitiële stelsels

11. is verheugd over de monitoring van de onafhankelijkheid, kwaliteit en efficiëntie van de rechtsstelsels van de lidstaten, met inbegrip van de nationale openbaar ministeries, en van hun vermogen om te voorzien in doeltreffende rechtsbescherming om de naleving van het EU-recht te waarborgen; is van mening dat gemonitord moet worden of de lidstaten een gunstig klimaat hebben om de toegang tot de rechter voor iedereen te waarborgen, waaronder de toegang tot de rechter op EU-niveau, alsook de inspanningen en middelen voor het waarborgen van toegang tot de rechter; is bezorgd over het gebrek aan een rechtstreeks verhaalmechanisme dat EU-burgers ter beschikking staat om hun rechten te verdedigen, zoals vastgelegd in het Handvest; is van mening dat de verslagen verder moeten gaan dan een statische jaarlijkse momentopname en alle relevante informatie moeten bevatten in de landenhoofdstukken over de situatie van de rechtsstaat, met inbegrip van relevante antecedenten en de politieke context waarin nieuwe ontwikkelingen plaatsvinden, teneinde een nauwkeurige, dynamische en integrale beoordeling mogelijk te maken van de juridische en feitelijke onafhankelijkheid van rechtsstelsels, met inbegrip van de onafhankelijkheid van advocaten en de magistratuur, en dat zij een langere periode dan slechts de voorgaande twaalf maanden moeten bestrijken; wijst erop dat adequate rechtsstaatsnormen moeten worden gewaarborgd voor burgers en ingezetenen van de EU wanneer zij hun recht op vrijheid van verplaatsing binnen de EU uitoefenen; benadrukt dat effectieve toegang tot de rechter voor alle burgers een hoeksteen van de rechtsstaat is, die vanwege hun kwetsbaarheid in het bijzonder moet worden gewaarborgd voor seizoenarbeiders en grensarbeiders wanneer zij een beroepsactiviteit uitoefenen in een andere lidstaat;
12. benadrukt dat doeltreffende, onafhankelijke en efficiënte rechtsstelsels essentieel zijn voor de bescherming van de rechtsstaat; wijst erop dat de gerechtelijke structuur van de Unie nationale rechtsstelsels omvat; onderstreept dat rechtsstelsels en rechters, om de fundamentele rechten en vrijheden van EU-burgers te beschermen, onafhankelijk moeten zijn en dus moeten worden beschermd tegen elke vorm van directe of indirecte druk, bedreiging of inmenging vanuit ongeacht welke hoek, met inbegrip van politieke autoriteiten; is ingenomen met het feit dat, naast de mechanismen met betrekking tot ambtstermijnen en de gronden voor wraking en afzetting, loopbaanontwikkeling, tuchtprocedures en sancties, ook de samenstelling van rechterlijke instanties en de benoemingsmethoden zijn aangemerkt als indicatoren voor de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht; benadrukt dat deze parameters constant gemonitord moeten worden en moeten worden ingebed in een alomvattende beoordeling van alle checks-and-balances, zonder zich te richten op slechts een beperkt aantal parameters, teneinde de werkelijke onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in de lidstaten te verifiëren;

13. merkt op dat in het verslag van 2020 terecht wordt ingegaan op de noodzaak om gerechtelijke procedures en opleidingen voor rechters te digitaliseren; herinnert eraan dat er tussen de lidstaten nog steeds aanzienlijke verschillen bestaan in het niveau van deelname aan opleidingen voor juridische beroepen; betreurt dat in het verslag geen melding wordt gemaakt van opleiding voor advocaten;
14. is verontrust over de dramatische verslechtering van de onafhankelijkheid van de rechtsstelsels van sommige lidstaten en over het toenemende en flagrante gebrek aan naleving van het EU-recht, met inbegrip van de arresten van het HvJ-EU; merkt op dat de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in sommige lidstaten nog steeds aanleiding geeft tot ernstige bezorgdheid, zoals tot uitdrukking komt in bepaalde landenhoofdstukken; roept de Commissie op dergelijke tekortkomingen en bevindingen die een duidelijk risico vormen voor een ernstige schending van de rechtsstaat, helder te beoordelen en te benoemen; maakt zich ernstig zorgen over het feit dat de Commissie heeft nagelaten onverwijld en met rechtsmiddelen te reageren op de ernstige risico's in verband met de rechtsstaat die in de landenhoofdstukken zijn vastgesteld, met name nadat deze risico's zijn veranderd in feitelijke schendingen van de rechtsstaat; verzoekt de Commissie om een zinvolle, eenvoudige en duidelijke beoordeling te verstrekken van de verschillende nationale rechtsstelsels en aan te geven waar beste praktijken kunnen worden toegepast op vergelijkbare stelsels en hoe soortgelijke tekortkomingen kunnen worden verholpen;
15. wijst erop dat de Commissie overeenkomstig artikel 17, lid 1, VEU moet toezien op de toepassing van de Verdragen en van secundaire wetgeving, onder meer in gevallen waarin de risico's op ernstige schendingen van de in artikel 2 VEU vastgelegde waarden, zoals beschreven in de landenhoofdstukken, werkelijkheid zijn geworden na de publicatie van het verslag 2020;
16. spreekt zijn afkeuring uit over de politieke druk die in Hongarije en Polen wordt uitgeoefend om nationale rechtbanken te beletten om op grond van artikel 267 VWEU prejudiciële procedures in te leiden bij het HvJ-EU, zodat daarmee kan worden voorkomen dat nationale rechters vragen stellen aan het HvJ-EU in verband met EU-vereisten inzake rechterlijke onafhankelijkheid; is van mening dat deze praktijk in strijd is met de Verdragen en de gevestigde uitlegging van de desbetreffende bepalingen door het HvJ-EU; is ontzet over het toenemende en doelbewuste gebrek aan uitvoering van arresten van het HvJ-EU; is van oordeel dat deze onwettige ontwikkelingen een systemische bedreiging voor de eenheid en samenhang van het EU-recht en voor de werking van de Unie zelf vormen; verzoekt de Commissie in haar toekomstige verslagen uitvoerige gegevens op te nemen over de naleving van de arresten van het HvJ-EU door de lidstaten; is daarom van mening dat in de komende jaarverslagen het niet-naleven van uitspraken van het HvJ-EU in de beoordeling als ernstige schending moet worden aangemerkt; dringt er bij de Commissie op aan onmiddellijk adequate juridische maatregelen te nemen ten aanzien van weigeringen om arresten van het HvJ-EU uit te voeren en te eerbiedigen, zoals gerechtelijke stappen uit hoofde van artikel 260 VWEU; verzoekt de Commissie nauwlettend toe te zien op de uitspraken van nationale rechtbanken over de voorrang van het EU-recht boven nationale grondwettelijke normen en inbreukprocedures in te leiden tegen lidstaten die dit beginsel consequent schenden; betreurt bovendien het verzoek van de premier van Polen aan het grondwettelijk hof om uitspraak te doen over de voorrang van nationale grondwettelijke normen boven het EU-recht;

17. merkt op dat de traagheid van civiele, strafrechtelijke en administratieve gerechtelijke procedures een groot gevaar vormt, niet in de laatste plaats voor de eerbiediging van de rechtsstaat; verzoekt de Commissie in haar toekomstige verslagen een beoordeling op te nemen van de omstandigheden in gevangenschappen, achterstanden bij rechtbanken en de gemiddelde duur van processen in elke lidstaat;

Kader voor corruptiebestrijding

18. is verheugd dat er in elk landenhoofdstuk een specifiek hoofdstuk aan inspanningen op het gebied van corruptiebestrijding wordt gewijd, aangezien systemische corruptie zowel de werking van de rechtstaat ondermijnt als het vertrouwen van EU-burgers in besluiten die worden genomen door autoriteiten, ambtenaren en justitie; beklemtoont dat corruptie het niveau en de kwaliteit van de openbare dienstverlening verslechtert doordat overheidsmiddelen niet de beoogde publieke bestemming krijgen, en bijgevolg ook de grondrechten ondermijnt; wijst erop dat het bestaan van nationale wetgeving, beleidslijnen en strategieën ter bestrijding van corruptie als vooruitgang kan worden beschouwd, maar dat de toepassing en vervolgens de praktische doeltreffendheid ervan van cruciaal belang zijn voor de rechtsstaat en ook moeten worden beoordeeld; onderstreept dat corruptiebestrijdingskaders gebieden moeten bestrijken als ethische regels, bewustmakingsmaatregelen, regels inzake openbaarmaking van vermogen, onverenigbaarheden en belangenconflicten, overheidsopdrachten, internecontrolemechanismen, regels inzake lobbying en draaideurconstructies; verzoekt de lidstaten en de instellingen doeltreffende instrumenten te ontwikkelen om gevallen van corruptie en fraude te voorkomen, op te sporen, te beëindigen en te bestraffen, alsook mechanismen te ontwikkelen om de in het kader van deze gevallen gemaakte winsten terug te vorderen, met name door het gebruik van zowel EU- als nationale overheidsmiddelen regelmatig te monitoren; merkt op dat er in het verslag 2020 nauwelijks sprake is van een beoordeling van het vermogen van het corruptiebestrijdingskader om met corruptie verband houdende risico's op het gebied van overheidsopdrachten aan te pakken;
19. verzoekt de Commissie meer nadruk te leggen op het misbruik van EU-middelen, met name met het oog op de nieuwe verordening inzake conditionaliteit met betrekking tot de rechtsstaat, en de correcte werking te beoordelen van onderzoeken en diensten van de openbaar ministeries in elke lidstaat in verband met het onderzoek naar en de vervolging van fraude, met inbegrip van belastingfraude, corruptie of andere schendingen van het Unierecht in verband met de uitvoering van de EU-begroting of de bescherming van de financiële belangen van de Unie; spreekt zijn bezorgdheid uit over het mogelijk toenemende risico dat de EU-begroting door sommige lidstaten wordt misbruikt als middel om de rechtsstaat te verzwakken;
20. is ernstig bezorgd over de toenemende dreiging van corruptiegerelateerde misdrijven; verzoekt de Commissie om de anticorruptiewetgeving van de Unie waar nodig te actualiseren en te verbeteren, door gebruik te maken van de bevindingen van het verslag om beter te reageren op de vastgestelde tekortkomingen, en een passende reeks beleidsmaatregelen vast te stellen ter bestrijding van corruptie bij justitie in de lidstaten; onderstreept de gevaren van de toename van corruptie voor de samenhang van de rechtsorde van de Unie, de doeltreffendheid van haar gemeenschappelijk beleid, de bescherming van de grondrechten, haar internationale geloofwaardigheid en de werking van de interne markt, waarin de eerbiediging van de rechtsstaat een belangrijke rol

speelt; verzoekt de Commissie beste praktijken op te stellen, gebieden in kaart te brengen die bijzonder vatbaar zijn voor corruptie en landspecifieke aanbevelingen voor verbeteringen op te stellen, en deze kennis te gebruiken om het corruptiebestrijdingskader van de Unie te actualiseren en te verbeteren;

21. herinnert aan de sleutelrol van klokkenluiders bij de bestrijding van georganiseerde misdaad, corruptie en witwaspraktijken;
22. waarschuwt dat het gebrek aan uniforme, actuele en geconsolideerde statistieken in alle lidstaten, in combinatie met problemen bij het verzamelen van informatie over de begunstigen van EU-programma's, de beoordeling en vergelijking van gegevens over het onderzoek naar en de vervolging van corruptiemisdrijven belemmert; verzoekt de Commissie daarom de harmonisatie van de definities van dergelijke strafbare feiten in de hele Unie te ondersteunen en te bevorderen, en te zorgen voor een beter gebruik van bestaande gegevensverzamelingen en van de methodologie om nieuwe gegevensreeksen te ontwikkelen teneinde in de hele EU te beschikken over vergelijkbare gegevens over de behandeling van corruptiezaken; onderstreept het belang van het ondersteunen en verbeteren van samenwerking tussen de EU-instellingen, de lidstaten en het Europees Bureau voor fraudebestrijding (OLAF) en het Europees Openbaar Ministerie (EOM) in de strijd tegen corruptie; is van mening dat corruptiebestrijding niet alleen een krachtig mandaat vergt, maar ook een veel groter budget, aanzienlijk meer middelen en elke vorm van steun die nodig is voor de bovengenoemde instellingen en organen;

Vrijheid van meningsuiting: vrijheid en pluriformiteit van de media, artistieke en academische vrijheden

23. is ingenomen met het feit dat er in het verslag een specifiek hoofdstuk aan de monitoring van de vrijheid en de pluriformiteit van de media wordt gewijd; is met name verheugd over de nadruk die wordt gelegd op de veiligheid van journalisten; verzoekt de Commissie met klem de efficiëntie en doeltreffendheid van de nationale kaders voor de bescherming van de vrijheid en de pluriformiteit van de media te beoordelen; benadrukt het belang van het beoordelen en monitoren van de situatie van de media in de lidstaten, met name door onderzoek te doen naar maatregelen die door regeringen zijn genomen om kritische media het zwijgen op te leggen en/of de vrijheid en pluriformiteit te ondermijnen, teneinde te voorkomen dat informatie verder wordt geconcentreerd in de handen van enkelen, wat de verspreiding van vrije en onafhankelijke informatie zou kunnen belemmeren;
24. betreurt dat geen onderzoek is uitgevoerd naar de publieke en private media op nationaal niveau en naar de mate waarin deze media feitelijk en rechtens onafhankelijk zijn van nationale overheden of politieke partijen en vrij zijn van enige andere inmenging; is bovendien teleurgesteld dat geen onderzoek is gedaan naar mogelijke belangenconflicten, mediaconcentratie en transparantie van media-eigendom; wijst erop dat de financiële onafhankelijkheid van en de voorwaarden voor duurzame activiteiten van private media gewaarborgd moeten worden om te voorkomen dat de politiek zich de media toe-eigent; benadrukt dat de publieke media een onvervangbare rol vervullen en dat het van essentieel belang is dat gewaarborgd wordt dat zij onafhankelijk kunnen opereren, zonder politieke inmenging; betreurt daarnaast dat er geen evaluatie is uitgevoerd van de juridische en feitelijke onafhankelijkheid van de nationale regelgevende instanties voor de media; is van oordeel dat de uitvoering van artikel 30

van de richtlijn audiovisuele mediadiensten van 2018³⁰ nauwlettend gemonitord moet worden en dat op basis daarvan snel inbreukprocedures moeten worden ingeleid indien daar aanleiding toe is; verzoekt de Commissie in dit verband onderzoek in te stellen naar de pogingen, met name van publieke omroepen, om journalisten te intimideren en te belasteren, en naar de aanvallen op buitenlandse journalisten, alsof zij staatsvijanden zijn, vanwege de onderzoeksjournalistiek die zij bedrijven;

25. is zeer verontrust over de toenemende aantasting van de vrijheid en de pluriformiteit van de media in sommige lidstaten sinds de publicatie van het verslag 2020; is zeer bezorgd over het feit dat journalisten en medewerkers van de media in de Unie het slachtoffer zijn van fysieke, psychologische en economische bedreigingen, mishandelingen, misdrijven en moorden vanwege hun werkzaamheden en herinnert eraan dat dergelijke aanvallen vaak leiden tot zelfcensuur; verzoekt de Commissie in de landenhoofdstukken van haar toekomstige verslagen een overzicht op te nemen van de aanvallen gericht tegen journalisten in de hele Unie, en daarbij bijzondere aandacht te besteden aan moordaanslagen op journalisten, de mate waarin het strafrechtelijk onderzoek en de strafrechtelijke vervolging naar aanleiding van die moorden vrij is van politieke inmenging, en de respons van de lidstaten in dit kader;
26. stelt met bezorgdheid vast dat de problemen op het gebied van de mediavrijheid nauw verband houden met de ondermijning van de artistieke en academische vrijheid; dringt er daarom op aan dat deze pijler wordt uitgebreid tot alle aspecten van de vrijheid van meningsuiting, met inbegrip van de bestrijding van haatzaaiende uitlatingen, en dat de titel van de pijler dienovereenkomstig wordt aangepast;
27. drukt zijn bezorgdheid uit over het feit dat bepaalde regeringen en machtige personen via juridische maatregelen critici het zwijgen opleggen, bijvoorbeeld door strategische rechtszaken ter ontmoediging van publieksparticipatie (“SLAPP-rechtszaken”) aan te spannen of door gebruik te maken van wetten die het recht op vrijheid van meningsuiting beknotten op een wijze die onverenigbaar is met de individuele grondrechten van personen; verzoekt de lidstaten wetgeving vast te stellen om journalisten tegen deze praktijk te beschermen; verzoekt de Commissie EU-wetgeving tegen SLAPP voor te stellen om journalisten te beschermen tegen vexatoire rechtszaken;
28. merkt op dat de achteruitgang van de mediavrijheid ertoe leidt dat minderheden, bijvoorbeeld LGBTI-personen, migranten en vluchtelingen, vaker als zondebok worden aangewezen, ook door regeringen, met als gevolg een toename van haatzaaiende uitlatingen tegen deze groepen en censuur van de media; verzoekt de Commissie in toekomstige verslagen het effect van haatmisdrijven en haatzaaiende uitlatingen op discriminatie te beoordelen;

Andere institutionele kwesties in verband met checks-and-balances, waaronder de bescherming van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld

29. is ingenomen met de pijler in het verslag inzake checks-and-balances en met de analyse daarin van de noodmaatregelen ter bestrijding van de COVID-19-pandemie; herinnert eraan dat regeringen in de strijd tegen de pandemie noodmaatregelen moeten nemen die

³⁰ PBL 303 van 28.11.2018, blz. 69.

de rechtsstaat, de grondrechten en de democratische verantwoordingsplicht eerbiedigen en dat dergelijke maatregelen de hoeksteen moeten vormen van alle inspanningen om de verspreiding van COVID-19 te beheersen; is van mening dat noodbevoegdheden gepaard moeten gaan met extra controles om te voorkomen dat dergelijke bevoegdheden misbruikt worden om de machtsverhoudingen meer permanent te wijzigen; is verontrust over het feit dat noodmaatregelen in het kader van COVID-19 zijn gebruikt als voorwendsel om discriminerende wetgeving snel door het parlement te jagen; dringt er voorts bij de Commissie op aan de noodmaatregelen te blijven monitoren, om te waarborgen dat dergelijke maatregelen tijdig en op transparante wijze worden voorbereid en ten uitvoer worden gelegd, en dat zij noodzakelijk, evenredig, sociaal rechtvaardig en tijdelijk zijn, en dat het recht op beroep niet onevenredig wordt beperkt door sluiting van rechtbanken; wijst in dit kader op het belang van parlementaire controle en raadpleging van het maatschappelijk middenveld; verzoekt de Commissie de geleidelijke opheffing van de maatregelen te blijven monitoren en er daarbij op te letten of dit tijdig gebeurt; spoort de Commissie aan ervoor te zorgen dat de rechten van EU-burgers tijdens de COVID-19-pandemie en daarna door de lidstaten worden geëerbiedigd, beschermd en gewaarborgd;

30. wijst op de belangrijke rol die gespeeld wordt door onafhankelijke nationale mensenrechteninstellingen en ombudsinstanties, wier werkzaamheden in overeenstemming zijn met de Beginselen van Parijs, en organen voor de bevordering van gelijke behandeling als het gaat om het waarborgen van de rechten van EU-burgers en de verdediging van de rechtsstaat op nationaal, regionaal en lokaal niveau; maakt zich ernstig zorgen over de recente pogingen in Polen om de onafhankelijkheid van de nationale ombudsman van de uitvoerende macht te ondergraven; is ingenomen met de verwijzing naar de rol van ombudsinstanties in het verslag over de rechtsstaat 2020; verzoekt de Commissie in de volgende jaarlijkse cyclus meer aandacht te besteden aan de activiteiten van nationale ombudsmannen door grondiger te bestuderen hoe zij functioneren, in hoeverre zij onafhankelijk zijn en welke reële bijdrage zij leveren aan de verzekering van adequate waarborgen; wijst er met name op dat de organen voor gelijke behandeling van sommige lidstaten sinds de publicatie van het verslag over de rechtsstaat 2020 minder onafhankelijk zijn geworden, hetgeen een rechtstreekse bedreiging vormt voor de grondrechten van de burgers; herhaalt zijn bezorgdheid over de steeds verder krimpende ruimte voor onafhankelijke maatschappelijke organisaties, met name organisaties die zich inzetten voor vrouwenrechten, de rechten van LGBTI-persoon en mensenrechten, in een aantal lidstaten, waar de activiteiten van deze organisaties strafbaar worden gesteld, en waar deze organisaties te maken krijgen met onredelijke administratieve lasten, beperkingen van de toegang tot financiering, minder financiële steun voor belangenbehartiging, en beperking van hun recht op vrijheid van vereniging en recht op vrijheid van vergadering;
31. wijst erop dat maatschappelijke organisaties voldoende ruimte moeten hebben om goed te kunnen functioneren, om de waarden van de EU te kunnen bevorderen en monitoren, regeringen erop te kunnen aanspreken als zij zich niet aan deze waarden houden, uitholling van de rechtsstaat tegen te gaan en zich te kunnen inzetten voor de bevordering van een rechtsstaatcultuur; verzoekt de Commissie de ruimte voor het maatschappelijk middenveld in het toekomstige verslag 2021 grondiger te beoordelen; acht het nuttig om na te denken over de vaststelling van duidelijke benchmarks met betrekking tot de ruimte voor het maatschappelijk middenveld, om dit terrein op termijn beter te kunnen analyseren, waarbij onder meer aandacht wordt besteed aan het bestaan

van een gunstig wettelijk klimaat voor de uitoefening van de burgerlijke vrijheden, een kader voor de financiële levensvatbaarheid en duurzaamheid van maatschappelijke organisaties, met inbegrip van door de overheid georganiseerde niet-gouvernementele organisaties (gongos), toegang tot en deelname aan besluitvorming, het recht op toegang tot informatie, een veilige ruimte, onder meer in verband met gevallen van en de reactie op verbale en fysieke aanvallen, lastercampagnes en juridische, administratieve en fiscale intimidatie, met inbegrip van SLAPP-rechtszaken, en de afschrikkende effecten daarvan, alsmede de langetermijneffecten ervan voor het actief burgerschap in andere landen; herhaalt dat de instellingen van de Unie een open, transparante en regelmatige dialoog moeten blijven voeren met representatieve verenigingen en het maatschappelijk middenveld; verzoekt de Commissie in toekomstige verslagen na te gaan of de uitoefening van politieke rechten door EU-burgers in alle lidstaten gewaarborgd is;

32. betreurt dat Hongarije geen uitvoering heeft gegeven aan een uitspraak van het HvJ-EU inzake onrechtmatige beperkingen ten aanzien van de financiering van maatschappelijke organisaties door personen die buiten Hongarije zijn gevestigd, hetgeen op zich een ernstige schending van de rechtsstaat vormt en waarmee Hongarije de ruimte van het maatschappelijk middenveld nog verder verkleint; dringt er bij de Commissie op aan bij het HvJ-EU een procedure tegen Hongarije in te leiden en het HvJ-EU te verzoeken het land te veroordelen tot betaling van een afschrikkende financiële sanctie, overeenkomstig artikel 260 VWEU; stelt met bezorgdheid vast dat een toenemend aantal lidstaten wetgeving vaststelt die de vrijheid van vereniging en meningsuiting voor maatschappelijke organisaties ernstig beperkt, waardoor de ruimte voor het maatschappelijk middenveld afneemt;
33. betreurt dat in het verslag niet duidelijk wordt erkend dat de nationale autoriteiten in enkele lidstaten het democratisch bestel en de rechtsstaat opzettelijk afbreken en streven naar de totstandbrenging van een (semi-)autocratisch regime door middel van het geleidelijk uitschakelen van alle checks-and-balances; verzoekt de Commissie de vele jaarverslagen en overzichten van gerespecteerde en gezaghebbende organisaties waarin de naleving van de democratische beginselen, de rechtsstaat en de mensenrechten in de lidstaten wordt geëvalueerd, te erkennen en er ook rekening mee te houden;

Reikwijdte van het verslag – de ontbrekende gebieden

34. betreurt dat in het verslag 2020 niet volledig wordt ingegaan op de waarden van democratie en grondrechten zoals verankerd in artikel 2 VEU, die onmiddellijk aangetast worden als landen zich niet houden aan de eisen van de rechtsstaat;
35. verzoekt de Commissie landenhoofdstukken op te stellen met betrekking tot alle kandidaat-lidstaten en potentiële kandidaat-lidstaten, en daarin een grondige beoordeling op te nemen van hun justitiële stelsels, kaders voor corruptiebestrijding, de situatie op het gebied van mediavrijheid en mediapluriformiteit, en hun institutionele checks-and-balances;
36. wijst er nogmaals op dat er een intrinsiek verband bestaat tussen de rechtsstaat, democratie en de grondrechten en de noodzaak om de in artikel 2 VEU en het Handvest verankerde waarden meer onder de aandacht te brengen; verzoekt de Commissie om in toekomstige verslagen aandacht te besteden aan de eerbiediging van alle door het

Handvest van de grondrechten beschermde rechten; wijst erop dat de lidstaten, wanneer zij het recht van de Unie ten uitvoer brengen, moeten handelen in overeenstemming met de rechten en beginselen van het Handvest van de grondrechten; wijst er dan ook uitdrukkelijk op dat het verband in het oog gehouden moet worden tussen de eerbiediging van de rechtsstaat en gelijkheid voor de wet, het recht op een doeltreffende voorziening in rechte voor een onafhankelijk en onpartijdig gerecht, het recht op een eerlijke rechtsgang en het recht van eenieder om zich te laten adviseren, verdedigen en vertegenwoordigen, en het recht op rechtsbijstand van personen die niet over toereikende financiële middelen beschikken, alsook het recht op behoorlijk bestuur, zoals neergelegd in artikel 41 van het Handvest;

37. keurt ten sterkste af dat de EU-wetgeving en de internationale wetgeving in sommige lidstaten niet volledig worden nageleefd, onder meer de wetgeving inzake non-discriminatie en asiel, met als voorbeeld Hongarije, dat geen uitvoering heeft gegeven aan diverse uitspraken van het HvJ-EU en het Europees Hof voor de rechten van de mens met betrekking tot de asielprocedure, en zich onder meer schuldig heeft gemaakt aan automatische en onrechtmatige detentie en gevangenen voedsel ontzegt, waarmee het land de rechten van migranten en asielzoekers die om internationale bescherming verzoeken schendt;
38. uit zijn bezorgdheid over het feit dat mensen in kwetsbare situaties, zoals personen met een handicap, kinderen, religieuze minderheden – vooral nu het antisemitisme en de islamofobie in Europa toenemen – Roma en andere personen die tot etnische taalkundige minderheden behoren, migranten, asielzoekers, vluchtelingen LGBTI+-personen en ouderen, evenals vrouwen, nog steeds hun rechten niet overal in de Unie ten volle geëerbiedigd zien, in strijd met artikel 2 VEU; wijst op het duidelijke verband tussen de achteruitgang van de normen van de rechtsstaat en de schendingen van de grondrechten en de rechten van minderheden in die lidstaten; verzoekt de Commissie de aanhoudende schendingen van de democratie en de grondrechten in de hele Unie te evalueren, met inbegrip van aanvallen op mensen in kwetsbare situaties;
39. is ingenomen met de aankondiging van de Commissie van haar strategie ter versterking van de toepassing van het Handvest; is van oordeel dat door zich elk jaar te concentreren op één vooraf bepaald onderwerp, andere ernstige schendingen van het Handvest die in een bepaald jaar plaatsvinden, niet onder de aandacht kunnen worden gebracht; is van oordeel dat een dergelijke jaarlijkse evaluatie materiaal moet opleveren voor een omvattend toezichtmechanisme en dat de methodologie, de cyclus en de werkingssfeer daarvan dan ook moeten worden afgestemd op de jaarverslagen; betreurt en spreekt zijn bezorgdheid uit over de terughoudendheid van de Commissie om inbreukprocedures in te leiden op grond van schendingen van het Handvest;
40. roept de lidstaten op jaarverslagen op te stellen over democratie, de rechtsstaat en de grondrechten, en daarin ook aandacht te besteden aan de gelijkheid en rechten van personen die tot minderheden behoren;
41. wijst erop dat het jaarlijks verslagleggingsmechanisme van de Unie de bestaande instrumenten, met name het verslag over de rechtsstaat, het kader voor de rechtsstaat van de Commissie, de jaarverslagen van de Commissie over de toepassing van het Handvest, de dialoog over de rechtsstaat van de Raad en het mechanisme voor samenwerking en toetsing moet consolideren en daar voorrang op moet hebben, zodat

de complementariteit en samenhang met andere bestaande instrumenten, zoals de procedures uit hoofde van artikel 7 VEU, inbreukprocedures, en het stellen van begrotingsvoorwaarden, gewaarborgd zijn; is van oordeel dat de drie instellingen de bevindingen van de jaarlijkse-monitoringcyclus moeten gebruiken bij hun beoordeling met het oog op het in werking stellen van de procedure van artikel 7 VEU en het stellen van begrotingsvoorwaarden; beklemtoont dat de rollen en prerogatieven van de drie instellingen moeten worden geëerbiedigd; verbindt zich ertoe zijn jaarlijkse werkzaamheden betreffende het verslag over de rechtsstaat en het verslag over de grondrechten te combineren in een bredere jaarlijkse monitoringcyclus betreffende artikel 2 van het VEU, en daarmee een begin te maken onmiddellijk nadat de Commissie haar verslag over de rechtsstaat heeft gepubliceerd;

42. roept op tot het uitvoeren van een evaluatie om te bepalen of de reikwijdte van de non-discriminatieclausule in het Handvest ruim genoeg is om de handhaving van de rechtsstaat in de lidstaten en de Unie in overeenstemming te brengen met artikel 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en welke verdere maatregelen de EU-instellingen kunnen nemen om ervoor te zorgen dat de clausule op de juiste wijze wordt toegepast; herinnert eraan dat het Handvest weliswaar alleen door de justitiële autoriteiten wordt toegepast wanneer zij het EU-recht ten uitvoer leggen, maar dat het belangrijk is dat de in het Handvest neergelegde rechten tijdens juridische procedures altijd in aanmerking worden genomen om een gemeenschappelijke rechtsstatelijke cultuur te bevorderen; verzoekt de Commissie derhalve te overwegen om rechters en juridische beroepsbeoefenaren ook op het Handvest toegespitste opleidingsmodules aan te bieden;

Bronnen en methodologie van het verslag

43. verzoekt de Commissie de regelmatige, inclusieve en gestructureerde dialoog met regeringen en nationale parlementen, ngo's, nationale mensenrechteninstellingen, ombudsinstanties en organen voor de bevordering van gelijke behandeling, beroepsverenigingen en andere belanghebbenden te versterken; verzoekt de Commissie tevens om ruimte te blijven bieden voor zowel openbare als vertrouwelijke rapportage, ter bescherming en ondersteuning van mensenrechtenverdedigers en specialisten op het gebied van de rechtsstaat die het risico lopen op SLAPP-rechtszaken, vervolging of intimidatie door nationale autoriteiten of hun handlangers; is verheugd over het feit dat 24 lidstaten hun bijdragen aan het verslag van 2020 op transparante wijze openbaar hebben gemaakt, maar betreurt dat drie lidstaten dit weigerden; dringt aan op volledige transparantie tijdens het proces en op openbaarmaking van alle door de lidstaten ingediende bijdragen; is van mening dat maatschappelijke organisaties nauw moeten worden betrokken bij alle fasen van de monitoringcyclus;
44. betreurt dat de Commissie geen belanghebbenden, zoals het Parlement, heeft geraadpleegd over de ontwikkeling van de methodologie voor het opstellen en de voorbereiding van het verslag 2020, en dat zij geen feedback heeft gevraagd over de bruikbaarheid ervan;
45. wijst erop dat de Commissie rekening moet houden met relevante informatie uit ter zake doende bronnen en van erkende instellingen; herinnert eraan dat bevindingen van relevante internationale instanties, zoals de instanties onder auspiciën van de VN, de OVSE en de Raad van Europa, van cruciaal belang zijn voor de beoordeling van de

toestand in de lidstaten; is van mening dat Efris in dit opzicht een informatiebron is; verzoekt de Commissie het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten te vragen methodologisch advies te verlenen en doelgericht vergelijkend onderzoek te verrichten om lacunes te dichten en bijzonderheden aan te vullen op belangrijke gebieden van het verslag over de rechtsstaat; benadrukt dat bij de opstelling van het verslag over de rechtsstaat een panel van onafhankelijke deskundigen moet worden betrokken, dat samenwerkt met het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten en de Commissie van Venetië, om te helpen de belangrijkste positieve en negatieve ontwikkelingen in elke lidstaat in kaart te brengen;

46. wijst erop dat maatschappelijke organisaties belangrijke partners zijn bij het opsporen van schendingen van de rechtsstaat en het bevorderen van democratie en grondrechten; is van mening dat de Commissie met vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld een formele en permanente dialoog moet aangaan over deze aangelegenheden en moet garanderen dat zij op zinvolle wijze betrokken worden bij de opstelling van de jaarlijkse verslagen over de rechtsstaat; benadrukt in dit verband dat, op basis van de ervaringen van ngo's tijdens de cyclus van 2020, de doeltreffendheid van het proces en de hoeveelheid waardevolle feedback van het maatschappelijk middenveld zouden toenemen indien in het kader van de debatten over de rechtsstaat thematisch gestructureerde raadplegingen zouden plaatsvinden; benadrukt dat de vragenlijst voor de raadpleging zodanig moet zijn opgesteld dat belanghebbenden aspecten kunnen melden die verder gaan dan de door de Commissie beoogde reikwijdte, waardoor nader kan worden beoordeeld of de grondwettelijke regelingen voorzien in efficiënte mechanismen om de uitoefening van de macht te beperken;
47. is van oordeel dat de termijnen voor raadpleging van het maatschappelijk middenveld dikwijls als te kort kunnen worden ervaren en naar behoren moeten worden aangepast en flexibel moeten zijn om een volledige en omvattende inbreng mogelijk te maken; wijst erop dat deze korte termijnen ertoe leiden dat het voor belanghebbenden, en met name voor maatschappelijke organisaties, moeilijker is om hun bijdragen en de bewustmakingsactiviteiten die zij in eigen land voor de lancering van het verslag willen ontplooiën, voor te bereiden en te plannen; merkt op dat het organiseren van raadplegingen vóór de jaarlijkse publicatie van openbare statistieken ertoe leidt dat de bijdragen inhoudelijk van minder waarde zijn; verzoekt de Commissie meertalige bijdragen toe te staan; stelt voor om het kader voor de bijdragen van belanghebbenden voorspelbaar en minder rigide te maken; merkt op dat de raadpleging kan worden verbeterd door onder meer met de actoren van het maatschappelijk middenveld na te gaan wat er met hun input is gedaan;
48. is van oordeel dat samenwerking in het kader van de jaarlijkse-monitoringcyclus met de Raad van Europa en zijn Parlementaire Vergadering, onder meer in de vorm van een beter gestructureerd partnerschap, van bijzonder belang is voor de verdere ontwikkeling van democratie, de rechtsstaat en grondrechten in de EU; verzoekt de Commissie in de landenhoofdstukken gegevens op te nemen over de niet-naleving van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zoals vastgesteld door het Comité van Ministers van de Raad van Europa; wijst erop dat de toetreding van de Unie tot het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden een wettelijke verplichting is die voortvloeit uit artikel 6, lid 2, VEU; wijst er nogmaals op dat het toetredingsproces snel voltooid moet worden, om in heel Europa een samenhangend kader voor de bescherming van de mensenrechten te waarborgen en

om de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden in de Unie verder te verbeteren;

II. Institutionele aspecten van het EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten

49. herhaalt zijn dringende oproep aan de Commissie en de Raad om positief te reageren op het verzoek van het Parlement in zijn resolutie van 7 oktober 2020 om een gezamenlijk EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten in te stellen, in het kader waarvan alle in artikel 2 VEU vervatte waarden aan de orde komen; wijst er nogmaals op dat een dergelijk mechanisme noodzakelijk is om de bevordering en eerbiediging van de waarden van de EU te versterken; wijst erop dat de jaarlijkse cyclus omvattend, objectief en onpartijdig moet zijn, gebaseerd moet zijn op feiten en op gelijke en eerlijke wijze moet worden toegepast op alle lidstaten;

Landspecifieke aanbevelingen

50. verzoekt de Commissie nogmaals om te zorgen voor een waarheidsgetrouwe beoordeling van de situatie met betrekking tot elk van de in artikel 2 van het VEU genoemde waarden in de lidstaten en duidelijke landspecifieke aanbevelingen vast te stellen inzake de wijze waarop de geconstateerde problemen kunnen worden aangepakt en de betrokken inbreuken kunnen worden verholpen, met inbegrip van termijnen voor de uitvoering, indien van toepassing, en referentiepunten die moeten worden gevolgd, tijdschema's, streefcijfers en concrete acties die moeten worden ondernomen, teneinde de lidstaten te helpen bij het aanpakken van de in het verslag geconstateerde zwakke punten; is van mening dat aan deze initiatieven een follow-up gegeven moet worden in latere jaarverslagen of dringende verslagen;
51. beveelt aan dat de Commissie haar aanbevelingen afstemt op instrumenten die kunnen worden toegepast om de geconstateerde tekortkomingen te verhelpen; verzoekt de Commissie haar follow-up van de uitvoering van de landenspecifieke hoofdstukken door de betrokken lidstaten te verbeteren en, waar nodig, andere rechtsstaatinstrumenten in te zetten om de gewenste resultaten te bereiken wanneer de aanbevelingen niet worden uitgevoerd; is van oordeel dat de Commissie meer gebruik zou kunnen maken van inbreukprocedures voor het HvJ-EU; onderstreept dat het van belang is om voor elke lidstaat vast te stellen of er sprake is van duidelijke positieve of negatieve tendensen, en in het bijzonder de situatie in het verslag te vergelijken met de situatie in het voorgaande jaar;

Interinstitutioneel akkoord

52. is van mening dat de institutionele taakverdeling op basis waarvan het jaarverslag wordt opgesteld niet aan de verwachtingen voldoet; verwacht dat de drie instellingen een vaste interinstitutionele werkgroep opzetten, zoals voorgesteld in zijn resolutie van 7 oktober 2020;
53. verzoekt de Commissie en de Raad op zo kort mogelijke termijn met het Parlement onderhandelingen te starten over een interinstitutioneel akkoord op grond van artikel 295 VWEU, teneinde de bestaande instrumenten aan te vullen door invoering van een rechtsstaatmechanisme in de vorm van een rechtshandeling die de drie instellingen bindt aan een transparanter en beter gereguleerd proces met duidelijker afgebakende

verantwoordelijkheden, waarbij een panel van onafhankelijke deskundigen wordt ingesteld dat de werkgroep en de drie instellingen adviseert, in nauwe samenwerking met het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, teneinde de bescherming en bevordering van alle EU-waarden tot een permanent en zichtbaar onderdeel van de agenda van de Unie te maken; is van mening dat het voorstel in de bijlage bij de resolutie van het Parlement van 7 oktober 2020 over de instelling van een EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten een passende grondslag vormt voor die onderhandelingen; is van oordeel dat in de tussentijd een proefproject in het kader waarvan onafhankelijke deskundigen de naleving van de EU-waarden toetsen, kan bijdragen tot het opbouwen van de nodige kennis en deskundigheid;

Complementariteit met andere instrumenten voor de rechtsstaat

54. herhaalt dat het mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten de lopende en toekomstige procedures krachtens artikel 7 VEU moet aanvullen en versterken, maar in geen geval mag vervangen; betreurt ten eerste dat de Raad er niet in slaagt om in het kader van lopende procedures krachtens artikel 7 VEU daadwerkelijk vooruitgang te boeken op het gebied van de handhaving van de EU-waarden; merkt op dat het feit dat de Raad aarzelt op doeltreffende wijze toepassing te geven aan artikel 7 VEU er in de praktijk toe leidt dat lidstaten de in artikel 2 VEU vastgestelde waarden permanent kunnen negeren, onder meer door de arresten van het HvJ-EU openlijk niet na te leven en degenen die streven naar de handhaving van de rechtsstaat te intimideren; betreurt dat de Raad geen hoorzittingen heeft georganiseerd en COVID-19 hiervoor als reden heeft aangevoerd, terwijl er geen enkele wettelijke verplichting bestaat om hoorzittingen in persoon te houden in plaats van via videovergaderingen; verlangt dat elk juridisch advies van de Juridische dienst van de Raad waarin het tegendeel wordt aangevoerd, openbaar wordt gemaakt; dringt er bij de Raad op aan de procedure van artikel 7, lid 1, VEU voort te zetten en ervoor te zorgen dat de hoorzittingen met spoed worden hervat en dat daarbij ook nieuwe ontwikkelingen aan bod komen; herhaalt zijn verzoek aan de Raad om, als vervolg op de hoorzittingen, concrete aanbevelingen te doen aan de betrokken lidstaten, zoals bepaald in artikel 7, lid 1, VEU, en termijnen vast te stellen voor de uitvoering van die aanbevelingen; roept ertoe op tijdens de Conferentie over de toekomst van Europa na te denken over een herziening van artikel 7 VEU om de procedure doeltreffender te maken, met name door de unanimiteitsregel voor het opleggen van sancties op te heffen; dringt erop aan dat de rol en de bevoegdheden van het Parlement worden geëerbiedigd, met name het recht om naar behoren te worden geïnformeerd over de procedures met betrekking tot de instrumenten voor de rechtsstaat, met inbegrip van hoorzittingen overeenkomstig artikel 7 VEU;
55. is van oordeel dat het jaarverslag een essentieel monitoringinstrument is, maar dat er naar aanleiding van de geconstateerde problemen ook duidelijke aanbevelingen moeten worden gedaan en aangegeven moet worden welke follow-upmaatregelen moeten worden genomen; wijst er nogmaals op dat, indien de tekortkomingen niet worden aangepakt en de aanbevelingen niet worden opgevolgd, het jaarverslag als basis moet dienen om te besluiten of een of meer relevante instrumenten moeten worden geactiveerd, zoals de procedure van artikel 7 VEU, het conditionaliteitsmechanisme of het rechtsstaatkader, dan wel inbreukprocedures moeten worden ingeleid, met inbegrip van versnelde procedures, verzoeken om voorlopige maatregelen bij het HvJ-EU en acties in verband met de niet-uitvoering van arresten van het HvJ-EU die verband houden met de bescherming van de waarden van de EU; benadrukt dat het verslag in

ieder geval vergezeld moet gaan van uitvoerbare aanbevelingen, en dat er termijnen moeten worden vastgesteld voor de uitvoering daarvan; herinnert eraan dat het mogelijk is gelijktijdig inbreukprocedures in te leiden met betrekking tot aangelegenheden die in de met redenen omklede voorstellen van artikel 7, lid 1, VEU worden genoemd, zoals reeds door het HvJ-EU is vastgesteld; dringt er bij de Commissie op aan om, waar nodig, krachtadig gebruik te maken van inbreukprocedures om te voorkomen dat de rechtsstaat in de nationale rechtsstelsels wordt aangetast; is van oordeel dat de Conferentie over de toekomst van Europa ervoor moet zorgen dat het algemeen aanvaarde rechtsbeginsel van voorrang van het EU-recht verder in verdragsbepalingen wordt geconsolideerd; zou graag zien dat in het kader van de Conferentie over de toekomst van Europa nagedacht wordt over het versterken van de rol van het HvJ-EU bij de bescherming van de fundamentele waarden van de Unie;

56. is verheugd dat in de Gezamenlijke verklaring over de Conferentie over de toekomst van Europa wordt verklaard dat Europese rechten en waarden, waaronder de rechtsstaat, een van de onderwerpen is die tijdens de Conferentie aan de orde zullen komen; dringt erop aan dat er tijdens de Conferentie over de toekomst van Europa wordt nagedacht over de doeltreffendheid van de bestaande instrumenten van de Unie om schendingen van de beginselen van artikel 2 VEU te toetsen, te voorkomen en aan te pakken, en dat er concrete voorstellen worden gedaan voor concrete maatregelen om het instrumentarium van de Unie te versterken;
57. beklemtoont dat de toepasselijkheid, het doel en het toepassingsgebied van de verordening betreffende een algemeen conditionaliteitsregime ter bescherming van de Uniebegroting (Verordening (EU, Euratom) 2020/2092) duidelijk zijn omschreven in de wettekst ervan; benadrukt in dit verband dat deze verordening inzake conditionaliteit met betrekking tot de rechtsstaat in werking is getreden, sinds 1 januari 2021 rechtstreeks toepasselijk is en in al haar onderdelen verbindend is voor alle vastleggings- en betalingskredieten in alle lidstaten, en dus de uitbetaling van middelen in het kader van NextGenerationEU omvat, en dat de toepasselijkheid ervan niet afhankelijk is van de vaststelling van richtsnoeren of van rechterlijke interpretatie; is van mening dat de conclusies van de Europese Raad van 10 en 11 december 2020 over deze verordening in strijd zijn met de artikelen 15 en 17 VEU en artikel 288 VWEU voor zover daarin onnodige rechtsonzekerheid wordt geschapen in verband met de aanvullende richtsnoeren van de Commissie en de opgeschorte vaststelling van de verordening in gevallen waarin beroep tot nietigverklaring van de verordening is ingesteld overeenkomstig artikel 263 VWEU, zoals door Hongarije en Polen recentelijk is gedaan; herhaalt zijn oproep aan de Commissie om onmiddellijk actie te ondernemen uit hoofde van de verordening inzake conditionaliteit met betrekking tot rechtsstaat, om onverwijld en ten volle gebruik te maken van de onderzoeksinstrumenten waarover zij beschikt om schendingen van de beginselen van de rechtsstaat in een lidstaat die het goede financiële beheer van de EU-begroting op een voldoende directe manier aantasten of dreigen aan te tasten, aan te pakken; verzoekt de Commissie de verordening gemeenschappelijke bepalingen³¹ en het Financieel Reglement³² strikter toe te passen om discriminerend gebruik van EU-fondsen aan te pakken, zoals zij heeft gedaan door middelen te blokkeren voor gemeentelijke of lokale overheden die zich “vrij van

³¹ PB L 347 van 20.12.2013, blz. 320.

³² PB L 193 van 30.7.2018, blz. 1.

LGBTI-ideologie” verklaren;

58. verzoekt de Commissie de bevindingen van het jaarverslag te laten meewegen bij haar beoordeling die de basis vormt van het mechanisme ter bescherming van de begroting tegen schendingen van het beginsel van de rechtsstaat en bij elke andere relevante beoordeling met betrekking tot bestaande en toekomstige begrotingsinstrumenten; verzoekt de Commissie nogmaals in haar jaarlijks verslag over de rechtsstaat een specifiek onderdeel op te nemen met een analyse van gevallen waarin schendingen van de beginselen van de rechtsstaat in een lidstaat op een voldoende directe manier afbreuk doen of ernstig afbreuk dreigen te doen aan het goede financiële beheer van de Uniebegroting, op basis waarvan vervolgens het conditionaliteitsmechanisme van de rechtsstaat in werking kan worden gesteld; dringt er bij de Commissie op aan de synergieën tussen haar jaarverslagen over de rechtsstaat en de verordening inzake conditionaliteit met betrekking tot de rechtsstaat te versterken, door ze als afzonderlijke maar onderling aanvullende instrumenten te gebruiken;
59. wijst erop dat de Commissie het jaarverslag over de rechtsstaat moet gebruiken als belangrijke bron van informatie bij het onderbouwen van zaken in het kader van de toepassing van de verordening inzake conditionaliteit met betrekking tot de rechtsstaat, en daarbij onder meer informatie moet verwerken uit verslagen van de Europese Rekenkamer, OLAF en het EOM, auditverslagen van de Commissie en nationale auditautoriteiten, arresten van het HvJ-EU en nationale rechtbanken, analyses van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten en informatie uit verschillende systemen zoals het systeem voor vroegtijdige opsporing en uitsluiting ter bescherming van de financiële belangen van de Unie (EDES) en Arachne; verzoekt de Commissie om in de gebruikte methodologie het verband tussen het verslag over de rechtsstaat en het conditionaliteitsmechanisme voor de rechtsstaat te verduidelijken; herinnert eraan dat het van essentieel belang is dat de legitieme belangen van de eindontvangers en begunstigden naar behoren worden gewaarborgd wanneer maatregelen worden genomen naar aanleiding van schendingen van de beginselen van de rechtsstaat;
60. verzoekt de Commissie een cultuur van eerbiediging van de in artikel 2 van het VEU verankerde waarden te bevorderen, onder meer door meer inspanningen te verrichten om onderwijs over EU-burgerschap en de rechtsstaat te bevorderen; verzoekt de Commissie een specifiek programma op te zetten dat vernieuwende initiatieven ter bevordering van het onderwijs over EU-burgerschap ondersteunt; dringt er bij de Raad en de Commissie op aan adequate informatie en financiering te verstrekken aan maatschappelijke organisaties en onafhankelijke journalisten op EU-, nationaal, regionaal en lokaal niveau, met name door strategisch gebruik te maken van de financieringsmogelijkheden in het kader van de verordening tot vaststelling van het programma “Burgers, gelijkheid, rechten en waarden”, om hen te helpen de waarden van de EU uit te dragen en de relevante instrumenten, waaronder het jaarverslag, onder de aandacht te brengen met als doel om de in het jaarverslag gesignaleerde bedreigingen voor de rechtsstaat in de vorm van schendingen en tekortkomingen tegen te gaan; roept de lidstaten op lering te trekken uit beste praktijken en de vastgestelde lacunes aan te pakken en maatregelen vast te stellen ter verbetering van de situatie met betrekking tot de vier belangrijkste pijlers die in het verslag over de rechtsstaat worden genoemd; benadrukt dat de burgers en ingezetenen van de EU bewuster moeten worden gemaakt van de instrumenten en procedures die op nationaal en EU-niveau beschikbaar zijn om de eerbiediging van de rechtsstaat te waarborgen en schendingen te melden;

III. Follow-up en impact van het verslag

61. verzoekt de Commissie in opeenvolgende verslagen te beoordelen hoe de problemen die op de in vorige verslagen geanalyseerde gebieden zijn gesignaleerd, zich hebben ontwikkeld en te beoordelen of ze zijn opgelost, dreigen te verslechteren of verder zijn verslechterd, en positieve en negatieve tendensen en horizontale kwesties in kaart te brengen, met name eventuele systemische of terugkerende patronen met betrekking tot inbreuken op de rechtsstaat, en duidelijke aanbevelingen te doen om gesignaleerde risico's weg te nemen of verslechtingen te verhelpen;
62. benadrukt dat het belangrijk is de bevindingen van het jaarverslag op nationaal niveau onder de aandacht te brengen; spoort de Commissie ertoe aan het debat rond het verslag in de nationale parlementen te stimuleren en maatschappelijke organisaties te betrekken bij de follow-up van het verslag;
63. verzoekt de Commissie in haar jaarverslagen over de rechtsstaat duidelijk te maken dat niet alle tekortkomingen en schendingen van de rechtsstaat van dezelfde aard en/of intensiteit zijn en dat, wanneer de in artikel 2 VEU opgesomde waarden opzettelijk, ernstig, permanent en systematisch gedurende een bepaalde periode worden geschonden, de betreffende lidstaat wellicht niet meer voldoet aan alle criteria die een democratie kenmerken en kan verworden tot een autoritair regime; benadrukt dat handhaving van het EU-recht bij inbreuken op artikel 2 VEU de belangrijkste prioriteit van de Commissie moet zijn en dat haar jaarlijkse verslagen over de rechtsstaat vooral daartoe moeten bijdragen; verzoekt de Commissie daarom een grondige evaluatie uit te voeren van de toestand in de landen waartegen de procedure van artikel 7 VEU loopt, om zichtbaar te maken hoe de rechtsstaat daar structureel wordt ondermijnd om autoritaire bestuursstructuren te consolideren;
64. benadrukt dat de EU op basis van dit verslag vervolgmaatregelen moet vaststellen met betrekking tot de lidstaten waar tekortkomingen of gebreken zijn geconstateerd, en dat het verslag een essentieel onderdeel moet vormen van het overkoepelende mechanisme voor democratie, rechtsstaat en grondrechten;
65. verbindt zich ertoe zo spoedig mogelijk na publicatie van het verslag voor 2021 te beginnen met de nodige werkzaamheden op basis van het verslag;
 - o
 - o
 - o
66. verzoekt zijn Voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Raad, de Commissie en de regeringen en de parlementen van de lidstaten.

TOELICHTING

De Europese Unie is gegrondvest op de rechtsstaat, de grondrechten en de waarden van de Unie, zoals die zijn neergelegd in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU). Uitholling van deze beginselen is niet alleen in strijd met de verbintenis die de lidstaten zijn aangegaan bij de toetreding tot de Unie, maar vormt ook een uitdaging voor de duurzaamheid van het Europese project in zijn geheel.

Daarom is het een goede zaak dat de Europese Commissie meer aandacht besteedt aan de rechtsstaat via haar eerste jaarverslag over de rechtsstaat, gepubliceerd in 2020, met 27 hoofdstukken die alle lidstaten bestrijken.

Het jaarverslag over de rechtsstaat 2020 biedt waardevolle informatie die inzicht geeft in de toestand van de verschillende rechtsstelsels, de kaders voor corruptiebestrijding, mediapluralisme en de vrijheid van de media, en andere institutionele vraagstukken in verband met democratische controlemechanismen. Dit jaarverslag is echter nog maar het eerste in zijn soort en moet dus verder worden ontwikkeld en verfijnd.

Onderhavig verslag bestaat uit drie delen. In het eerste deel worden de belangrijkste bevindingen van het jaarverslag 2020 over de rechtsstaat beoordeeld en worden oplossingen voorgesteld voor de problemen die zijn vastgesteld in verband met de methodologie van het jaarverslag. In het tweede deel wordt aangegeven welke punten van zorg in het jaarverslag niet aan de orde komen en worden voorstellen gedaan voor uitbreiding van de reikwijdte van het jaarverslag. In het derde deel wordt het accent gelegd op manieren waarop het jaarverslag over de rechtsstaat een wezenlijke bijdrage kan leveren aan de EU-architectuur inzake de rechtsstaat.

Het verslag over de rechtsstaat 2020: lessen voor 2021

De Europese Commissie heeft gekozen voor een methodologie waarbij zij tijdens onderzoeksmissies ter voorbereiding van het verslag overleg pleegt met lidstaten en maatschappelijke organisaties en zij na publicatie van het verslag de bevindingen van het verslag met hen bespreekt. Deze gedachtewisselingen hebben niet alleen ten doel bewijsmateriaal te verzamelen, maar zijn ook bedoeld om door middel van dialoog het ontstaan van een rechtsstaatscultuur te bevorderen. Deze aanpak, waarbij de Europese gedachte in de lidstaten door middel van overleg levend wordt gehouden, verdient alle steun.

In het verslag over de rechtsstaat 2020 wordt een nuttig overzicht gegeven van de positieve en negatieve ontwikkelingen op vier belangrijke gebieden (justitie, corruptiebestrijding, media en institutionele controles en waarborgen). De inspanningen die geleverd zijn om voor alle 27 lidstaten op gelijkwaardige wijze informatie met betrekking tot de vier gebieden die in het verslag aan bod komen te verzamelen en te analyseren, zijn bewonderenswaardig. Het is van essentieel belang dat de analyses op gelijkwaardige wijze worden uitgevoerd. Dit doel is in hoofdlijnen bereikt. In het verslag en de hoofdstukken per land wordt echter onvoldoende rekening gehouden met de wisselwerking tussen de ontwikkelingen op de verschillende gebieden. Als bijvoorbeeld de rechterlijke macht of het maatschappelijk middenveld door niet-onafhankelijke media belasterd worden, tast dat hun vermogen om onafhankelijk op te treden aan. In volgende jaarverslagen moet de onderlinge verwevenheid van de vier gebieden nauwkeuriger worden geanalyseerd om de situatie van de rechtsstaat in elk land volledig te kunnen beoordelen.

De schrijvende situatie op het gebied van de rechtsstaat in sommige lidstaten, zoals blijkt uit de verslagen, vraagt om versterking van alle instrumenten waarover de Unie beschikt. Het Europees Parlement verwacht dat volgende versies van het verslag duidelijke aanbevelingen bevatten om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen. Als positieve en negatieve ontwikkelingen worden beschreven biedt dat weliswaar informatie, maar als de Commissie daar verder geen richtsnoeren bij verstrekt, is de kans groot dat tekortkomingen niet worden verholpen en dat goede praktijken niet worden overgenomen.

Het is dus van groot belang dat het verslag ook aanbevelingen en duidelijke termijnen bevat, om op die manier de impact van het verslag te vergroten. Hiermee kan de vooruitgang of achteruitgang op het gebied van de rechtsstaat in een bepaald land worden beoordeeld, op basis waarvan de Europese instellingen maatregelen kunnen nemen en zij toepassing kunnen geven aan de juiste instrumenten als tekortkomingen zijn verergerd of niet worden verholpen. In het verslag moet een duidelijk verband worden gelegd tussen het niveau en de ernst van de geconstateerde tekortkomingen en de instrumenten van het instrumentarium voor de rechtsstaat die kunnen worden ingezet om deze tekortkomingen te verhelpen, waarbij evenwel automatisme dient te worden vermeden. Op deze manier - door niet alleen aandacht te besteden aan verslaglegging maar ook aan handhaving - kan het jaarverslag een stevige basis vormen voor de verdere toepassing van de Europese architectuur op het gebied van de rechtsstaat, waardoor het verslag het gewicht krijgt dat het, vanwege de belangrijke bevindingen die erin zijn opgenomen, verdient.

Het verslag over de rechtsstaat 2020 zal het ijkpunt vormen voor latere versies. De rapporteur is van mening dat het verslag 2021 analytischer en minder beschrijvend moet zijn. Dit moet worden bereikt door in het kader van landenbezoeken meer inspanningen te leveren, en met name door het overleg en de uitwisselingen met het maatschappelijk middenveld te verdiepen. De rapporteur beseft dat maatschappelijke organisaties een zeer belangrijke rol spelen doordat zij essentiële input leveren voor de jaarlijkse monitoring van de rechtsstaat. Het moet maatschappelijke organisaties gemakkelijker worden gemaakt in dit kader een bijdrage te leveren. Daartoe moet gezorgd worden voor voldoende ruime termijnen, flexibele kaders en een omgeving waarin zij veilig een bijdrage kunnen leveren. Het is belangrijk dat er gezorgd wordt voor transparantie met betrekking tot de betrokkenheid van belanghebbenden bij landenbezoeken, zowel voor als na die bezoeken, en dat de jaarverslagen over de rechtsstaat volledig gepubliceerd worden, omdat dat ten goede komt aan de inhoud en bijdraagt aan de zichtbaarheid en de impact ervan.

Er zij op gewezen dat gelijkwaardigheid in de analyse niet mag leiden tot de onjuiste conclusie dat het gevaar van achteruitgang op het gebied van de rechtsstaat in alle lidstaten even groot is. In het verslag over de rechtsstaat moet duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen landen waarin op bepaalde gebieden ruimte is voor verbetering en landen waarin sprake is van opzettelijke, permanente en consistente en dus systemische ondermijning van de rechtsstaat. De rapporteur is van mening dat in deze laatste landen het toezicht en de wil om een constructieve dialoog aan te gaan niet tot de gewenste veranderingen hebben geleid en dat ook niet zullen doen. In dit verslag wordt er bij de Commissie en de Raad op aangedrongen daadkrachtig gebruik te maken van alle instrumenten van de rechtsstaat waarover zij beschikken om onverwijld elk risico op een ernstige schending of een daadwerkelijke schending van de waarden van de Unie ongedaan te maken.

Het verslag 2020 biedt inzicht in de situatie op alle vier gebieden die in elk landenhoofdstuk

aan bod komen. Het laat echter te veel ruimte voor interpretatie door burgers, regeringen en belanghebbenden over de ernst van de vastgestelde tekortkomingen. De rapporteur is van mening dat in de landenhoofdstukken van de verslagen per onderzochte pijler duidelijk moet worden aangegeven of er sprake is van een risico op of een daadwerkelijke schending van de waarden van de Unie, en dat er, als dat het geval is, een diepgaande beoordeling moet volgen.

Wat het horizontale verslag betreft, is de rapporteur van mening dat een geïntegreerde en Europese aanpak noodzakelijk is. Het is belangrijk om te beseffen dat als bepaalde praktijken die de rechtsstaat ondermijnen in een lidstaat worden getolereerd, dit ertoe kan leiden dat deze praktijken navolging vinden in andere lidstaten. Deze EU-brede trends moeten in kaart worden gebracht en onder de loep worden genomen om dringende herstelmaatregelen op EU-niveau te kunnen nemen. Het is belangrijk dat in het verslag bijzondere aandacht wordt besteed aan niet-naleving van de arresten van het Europees Hof van Justitie en andere tekortkomingen die de juridische structuur van de Unie ondermijnen, omdat het hierbij gaat om belangrijke schendingen van de Europese rechtsstatelijke cultuur die een systemische bedreiging vormen voor het Europese project.

Reikwijdte

De Europese benadering van de rechtsstaat is onderscheidend doordat zij eist dat de kernbeginselen van de rechtsstaat worden nageleefd en waarborgt dat regeringen aan het recht onderworpen zijn en dat de nationale rechtsstelsels de grondrechten en de democratische beginselen volledig eerbiedigen. Het waarborgen van de eerbiediging van haar waarden vormt echter voor de Unie een steeds grotere uitdaging. Het verslag over de rechtsstaat moet alle waarden en beginselen omvatten, om te voorkomen dat het Europese project van binnenuit wordt uitgehold en de daaraan ten grondslag liggende beginselen worden aangetast.

Er is een intrinsiek verband tussen de rechtsstaat en fundamentele waarden. Deze onderlinge afhankelijkheid blijkt duidelijk wanneer wordt gekeken naar de discriminatie en het gebrek aan eerbiediging van de rechten van grote groepen mensen die tot kwetsbare en minderheidsgroepen behoren in een aantal lidstaten. Gebleken is dat achteruitgang van de rechtsstaat rechtstreekse gevolgen heeft voor deze groepen. Zo heeft het Constitutioneel Hof van Polen, een orgaan waarvan de onafhankelijkheid door de Europese Commissie en andere internationale organen in twijfel wordt getrokken, op 22 oktober 2020 geoordeeld dat abortus ook verboden is in geval van ernstige en onomkeerbare afwijkingen bij het ongeborn kind, waarmee inbreuk wordt gemaakt op de seksuele en reproductieve rechten van vrouwen. Bovendien gelden in Europa de rechtsstaat en de grondrechten voor iedereen. Het is de laatste jaren in sommige landen voorgekomen dat asielzoekers bij de uitoefening van het recht om internationale bescherming te verzoeken zijn gehinderd en soms werd hun dit recht zelfs volledig ontnomen. Zo stelde het Europees Hof van Justitie in zijn arrest van 17 december 2020 vast dat Hongarije de krachtens het EU-recht op het land rustende verplichtingen op het gebied van procedures voor het verlenen van internationale bescherming en de terugkeer van illegaal verblijvende onderdanen van derde landen niet was nagekomen. De situatie wordt nog verergerd doordat Hongarije vervolgens deze arresten naast zich neerlegt. Bovendien blijkt uit de toenemende beschuldigingen van stelselmatige pushbacks aan de buitengrenzen van de Unie dat de naleving van de Europese en internationale wetgeving en de grondrechten op het gebied van asiel en migratie veel nauwlettender in de gaten moet worden gehouden.

Het waarborgen van de naleving van de beginselen van artikel 2 moet als het uiteindelijke doel van de voorgestelde evaluatie worden beschouwd. Vanaf 2021 zal de Commissie komen met

een nieuw jaarverslag over de toepassing van het Handvest van de grondrechten in de EU, waarin wordt ingegaan op de toepassing van het Handvest in de lidstaten aan de hand van vooraf geselecteerde onderwerpen. De rapporteur is ingenomen met dit voornemen, maar is van mening dat een dergelijke jaarlijkse evaluatie een bijdrage moet leveren aan een omvattend monitoringmechanisme en dat de methodologie, de cyclus en het toepassingsgebied ervan derhalve moeten worden afgestemd op het jaarverslag over de rechtsstaat.

De onderlinge verbanden tussen democratie, de rechtsstaat, grondrechten en de in artikel 2 VEU verankerde waarden van de Unie moeten duidelijk worden gemaakt. Wanneer er sprake is van voortdurende en wijdverbreide aanvallen op de rechtsstaat, kunnen de kenmerken die karakteristiek zijn voor democratieën verdwijnen. Daarom wil de rapporteur benadrukken dat er behoefte is aan een gemeenschappelijk en gestroomlijnd kader dat democratie, de rechtsstaat en grondrechten omvat, zoals het Europees Parlement reeds herhaaldelijk heeft benadrukt.

Institutionele aspecten van het EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten

In dit verslag wordt de wens van het Europees Parlement herhaald dat er een mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en de grondrechten wordt ingesteld dat de effectieve bescherming van de constitutionele kern van de Unie waarborgt, zoals reeds verwoord in de resolutie van het Europees Parlement van 7 oktober 2020. De rapporteur dringt er bij de Raad en de Commissie op aan om onverwijld met het Parlement onderhandelingen aan te gaan over een interinstitutioneel akkoord over de instelling van een objectief en op feiten gebaseerd monitoringmechanisme, vastgelegd in een rechtshandeling, in het kader waarvan de drie instellingen uitvoering geven aan een transparant en gereguleerd proces dat ten doel heeft alle waarden van de Unie te beschermen en te bevorderen.

De rapporteur benadrukt dat de algehele structuur van het mechanisme voor de rechtsstaat de Unie in staat moet stellen om doortastend op te treden in gevallen waarin fundamentele waarden ernstig worden bedreigd. Het verslag moet de weg vrijmaken om procedures uit hoofde van artikel 7 VEU in te stellen of uit te breiden als er ernstige schendingen van de rechtsstaat zijn vastgesteld. De procedure van artikel 7 VEU is tot dusver ondoeltreffend gebleken vanwege de unanimitieit die vereist is om bepaalde rechten op te schorten. Tijdens de Conferentie over de toekomst van Europa moet nagedacht worden over mogelijkheden om het verdrag te wijzigen om ervoor te zorgen dat stemvereisten niet in de weg staan aan de verdediging van onze gemeenschappelijke waarden, de rol van het Hof van Justitie van de Europese Unie in het kader van de bescherming van de waarden van de Unie te versterken of de doeltreffendheid van het instrumentarium van de EU te verbeteren.

Wat betreft de verordening betreffende een algemeen conditionaliteitsregime ter bescherming van de Uniebegroting, die van toepassing is sinds 1 januari 2021, is de rapporteur van mening dat de Commissie ervoor moet zorgen dat er een duidelijke koppeling wordt gelegd tussen het jaarverslag over de rechtsstaat en het in gang zetten van toekomstige maatregelen op dit gebied. In dit kader sluit de rapporteur aan bij de resolutie van het Europees Parlement van 25 maart 2021 over de toepassing van de verordening betreffende een algemeen conditionaliteitsregime ter bescherming van de Uniebegroting, waarin het Parlement de Commissie verzoekt in haar jaarverslag over de rechtsstaat een specifiek onderdeel op te nemen met een analyse van gevallen waarin schendingen van de beginselen van de rechtsstaat in een bepaalde lidstaat op een voldoende directe manier afbreuk doen of ernstig afbreuk dreigen te doen aan het goede financiële beheer van de Uniebegroting. Een dergelijke diepgaande beoordeling moet input

geven voor en een impuls geven aan het conditionaliteitsmechanisme, dat weliswaar een afzonderlijk instrument is, maar gekoppeld moet zijn aan het verslag over de rechtsstaat.

27.5.2021

ADVIES VAN DE COMMISSIE BEGROTINGSCONTROLE

aan de Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken

inzake het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2020
(2021/2025(INI))

Rapporteur voor advies: Isabel García Muñoz

(*) Procedure met medeverantwoordelijke commissies – Artikel 57 van het Reglement

SUGGESTIES

De Commissie begrotingscontrole verzoekt de bevoegde Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken onderstaande suggesties in haar ontwerpresolutie op te nemen:

1. onderstreept dat de financiële belangen van de Unie moeten worden beschermd overeenkomstig de algemene beginselen die zijn verankerd in de Verdragen van de Unie, met name de waarden in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU), en overeenkomstig het beginsel van goed financieel beheer, zoals verankerd in artikel 317 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) en in Verordening (EU, Euratom) 2018/1046 van het Europees Parlement en de Raad van 18 juli 2018 tot vaststelling van de financiële regels van toepassing op de algemene begroting van de Unie (het Financieel Reglement);
2. wijst erop dat de rechtsstaat een essentiële voorwaarde is voor de naleving van het beginsel van goed financieel beheer en voor de bescherming van de financiële belangen van de Unie; is van mening dat dit alleen kan worden gewaarborgd als overheidsdiensten handelen in overeenstemming met de wet, als gevallen van fraude, belastingontduiking, corruptie, belangenconflicten en andere inbreuken op de wet doeltreffend worden vervolgd door onderzoeks- en vervolgingsinstanties, als nationale rechtbanken onafhankelijk zijn en uitspraken van het Hof van Justitie van de Europese Unie worden geëerbiedigd, en als de publieke controle door vrije, onafhankelijke en pluriforme media wordt gehandhaafd; benadrukt evenwel dat de bovengenoemde instellingen niet alleen juridisch maar ook in de praktijk functioneel moeten zijn;
3. wijst er nogmaals op dat er in de Unie wat betreft de waarden waarop de Unie berust, sprake is van een ongekende en steeds erger wordende crisis, die het voortbestaan van de Unie als democratisch vredesproject in gevaar brengt; is zeer bezorgd over de toename en het op steeds grotere schaal wortel schieten van het autocratische en illiberale gedachtegoed in enkele lidstaten; herinnert eraan dat de Unie tot dusver structureel slecht toegerust is geweest om iets te doen tegen inbreuken op de rechtsstaat; spreekt zijn bezorgdheid uit over het mogelijk toenemende risico dat de EU-begroting in

sommige lidstaten wordt misbruikt als middel om de rechtsstaat aan te tasten; betreurt dat de Raad er niet in slaagt om in het kader van lopende procedures uit hoofde van artikel 7 VEU daadwerkelijk vooruitgang te boeken op het gebied van de handhaving van de waarden van de Unie; wijst met bezorgdheid op het onsamenhangende karakter van de instrumenten waarover de Unie op dit gebied beschikt en dringt aan op stroomlijning en behoorlijke handhaving ervan;

4. onderstreept dat het jaarlijkse verslag over de rechtsstaat een instrument is dat los staat van Verordening (EU, Euratom) 2020/2092 betreffende een algemeen conditionaliteitsregime ter bescherming van de Uniebegroting, die beide een verschillend doel dienen: waar het jaarlijkse verslag over de rechtsstaat een preventief en informatief karakter heeft en bedoeld is om een breder overzicht te geven van de situatie en mogelijke schendingen van de rechtsstaat in alle lidstaten, is de verordening een conditionaliteitsmechanisme dat gericht is op het opleggen van sancties bij schendingen of een dreigende schending van de rechtsstaat waardoor de financiële belangen van de Unie op een voldoende rechtstreekse manier worden geschaad; benadrukt het belang om een onderscheid te maken tussen hun respectieve rechtsgrondslagen;
5. erkent dat de Commissie het jaarlijkse verslag over de rechtsstaat moet gebruiken als een belangrijke aanvullende informatiebron bij het opbouwen van dossiers voor de toepassing van de verordening, waarvoor een ad-hocbeoordeling is vereist, zoals bepaald in artikel 6 van de verordening; dringt er bij de Commissie op aan de synergie tussen de jaarverslagen en de verordening te versterken; benadrukt dat met de analyse en de conclusies van de jaarverslagen een rechtstreekse bijdrage moet worden geleverd aan het conditionaliteitsstelsel om schendingen van de verordening vast te stellen en aan te pakken;
6. stipt het belang aan van het verslag over de rechtsstaat van de Commissie als weerspiegeling van het Europees rechtsstaatmechanisme, dat is opgezet als een jaarlijkse cyclus van dialoog en beoordeling om dit beginsel te bevorderen en te voorkomen dat in de lidstaten problemen ontstaan of verergeren; is ingenomen met het feit dat het rechtstelsel, het kader voor corruptiebestrijding en andere institutionele controles en waarborgen in de pijlers ervan zijn opgenomen, aangezien deze elementen van bijzonder belang zijn voor het toezicht op de bescherming van de EU-begroting; merkt op dat het verslag over de rechtsstaat een van de belangrijkste, maar niet het enige instrument is bij het onderzoek naar mogelijke gevallen van schending van de rechtsstaat; verzoekt de Commissie te zorgen voor een gestroomlijnd evaluatieproces in lidstaten die betrokken zijn bij vergelijkbare mechanismen, zoals het mechanisme voor samenwerking en toetsing;
7. merkt op dat het eerste verslag over de rechtsstaat vooral een beschrijving van de situatie in de lidstaten is; is van mening dat in het jaarverslag conclusies ontbreken over de toestand van de rechtsstaat in de lidstaten en in de EU in het algemeen, die essentiële voorwaarden zijn om vervolgmaatregelen vast te stellen; benadrukt dat de verslagen een meer preventieve rol moeten hebben en verder moeten gaan dan toezicht, zodat ze in de toekomst analytischer van aard zijn; verzoekt de Commissie om landspecifieke beoordelingen en aanbevelingen te verstrekken voor preventieve en corrigerende maatregelen, alsook potentieel toepasbare instrumenten te vermelden die de Commissie kan gebruiken ingeval de aanbevelingen niet worden nageleefd; onderstreept dat in deze aanbevelingen waar nodig termijnen voor de uitvoering ervan moeten worden

opgenomen;

8. is ingenomen met het feit dat alle lidstaten aan de hand van dezelfde indicatoren en volgens dezelfde methode worden gecontroleerd; waardeert het dat de Commissie opmerkingen en bevindingen over alle lidstaten opneemt; betreurt evenwel dat in de huidige presentatie van het verslag geen onderscheid wordt gemaakt tussen de ernst van de geconstateerde rechtsstaatkwesies en evenmin wordt bepaald of deze van systemische aard zijn dan wel losstaande schendingen vormen; verzoekt de Commissie dit onderscheid in toekomstige verslagen te maken om te voorkomen dat het verslag wordt misbruikt als instrument om processen te relativiseren en te bagatelliseren die de toestand van de rechtsstaat in sommige lidstaten ernstig ondermijnen; verzoekt de Commissie haar methode dienovereenkomstig bij te werken en het Parlement onverwijld op de hoogte te houden;
9. vraagt de Commissie in haar toekomstige verslagen informatie te verstrekken over de wijze waarop de lidstaten de rechtsstaat eerbiedigen en de financiële belangen van de Unie doeltreffend beschermen, zowel wat betreft de ontvangsten als de uitgaven van de EU-begroting, rekening houdend met de extra risico's voor de Uniebegroting als gevolg van COVID-19 en de daarmee verband houdende middelen van de Unie die in het kader van de herstel- en veerkrachtfaciliteit ter beschikking staan van de lidstaten, en de nadruk te leggen op gevallen waarin schendingen van de beginselen van de rechtsstaat in een bepaalde lidstaat de financiële belangen van de Unie op een voldoende rechtstreekse manier kunnen schaden of ernstig dreigen te schaden, op basis waarvan vervolgens het conditionaliteitsmechanisme van de rechtsstaat in werking kan worden gesteld; vraagt de Commissie een follow-up van haar eerdere opmerkingen op te nemen en daarbij in het bijzonder te wijzen op systematische of terugkerende patronen van schendingen van de rechtsstaat, en de uitvoering van haar aanbevelingen te monitoren;
10. herinnert eraan dat de Commissie rekening houdt met relevante informatie uit relevante bronnen en erkende instellingen waarnaar wordt verwezen in overweging 16 van Verordening (EU, Euratom) 2020/2092, met de nadruk op de Europese Rekenkamer (ERK), het EU-scorebord voor justitie, het Europees Bureau voor fraudebestrijding (OLAF) en het Europees Openbaar Ministerie (EOM); roept de lidstaten op proactief bij te dragen aan de procedure en een zinvolle dialoog en samenwerking met de Commissie aan te gaan teneinde de rechtsstaat in elke lidstaat en in de EU in het algemeen te verbeteren;
11. is ingenomen met het feit dat het maatschappelijk middenveld bij het opstellen van het verslag is geraadpleegd; wijst erop dat actoren van het maatschappelijk middenveld waardevolle input kunnen leveren voor de beoordeling van landspecifieke situaties en een meer kritische blik hebben dan de betrokken regering; merkt echter op dat het raadplegingsproces kan worden verbeterd door onder andere te zorgen voor een follow-up met actoren van het maatschappelijk middenveld over hun input, ruime termijnen te hanteren voor het leveren van input en nogmaals te overwegen een standaardmodel voor de vragenlijst voor het leveren van input te gebruiken; moedigt de Commissie aan het maatschappelijk middenveld om nader advies te vragen over hoe het raadplegingsproces voor toekomstige verslagen kan worden verbeterd;
12. is ingenomen met het feit dat een van de vier geselecteerde pijlers in het verslag de corruptiebestrijdingskaders betreft die in de lidstaten van kracht zijn; merkt evenwel op

dat de beoordeling van deze kaders overwegend beschrijvend blijft; verzoekt de Commissie om niet alleen het bestaan van nationale corruptiebestrijdingswetgeving, -beleidsmaatregelen en -strategieën te beoordelen, maar ook de doeltreffendheid ervan, beste praktijken in kaart te brengen, bijzonder corruptiegevoelige gebieden aan te wijzen en landspecifieke aanbevelingen voor verbetering te doen, en die kennis vervolgens te gebruiken voor het actualiseren en verbeteren van het corruptiebestrijdingskader van de Unie; verzoekt de Commissie in dit proces gebruik te maken van de informatie en beoordelingen van de Groep van Staten tegen Corruptie (Greco);

13. onderstreept dat corruptiebestrijdingskaders gebieden bestrijken als ethische regels, bewustmakingsmaatregelen, regels inzake openbaarmaking van vermogen, onverenigbaarheden en belangenconflicten, overheidsopdrachten, internecontrolemechanismen, regels inzake lobbying en draaideurconstructies; benadrukt tevens dat de nationale strategieën instrumenten moeten bevatten om het risico op fraude en corruptie te voorkomen en op te sporen en deze praktijken een halt toe te roepen door middel van sancties, alsook mechanismen voor het terugvorderen van de winst uit dergelijke praktijken;
14. verzoekt de Commissie, teneinde het goede voorbeeld te geven, in toekomstige verslagen een beoordeling op te nemen van de prestaties van de EU-instellingen op de gebieden die in het verslag aan de orde komen, waar dit van toepassing is, en met name wat betreft haar corruptiebestrijdingskader;
15. benadrukt dat transparantie, toegang tot openbare informatie, mediavrijheid en -pluriformiteit, onderzoeksjournalistiek, bescherming van journalisten tegen strategische rechtszaken ter ontmoediging van publieksparticipatie (“SLAPP-rechtszaken”), bescherming van klokkenluiders en een algemene cultuur van integriteit in het openbare leven onontbeerlijk zijn om corruptie op te sporen en te voorkomen;
16. waarschuwt ervoor dat het ontbreken van uniforme, actuele en geconsolideerde statistieken in alle lidstaten, naast de problemen bij het vergaren van informatie over de begunstigen van de EU-programma’s, een belemmering vormt voor de beoordeling en vergelijking van gegevens over het onderzoek naar en de vervolging van corruptiemisdrijven; verzoekt de Commissie derhalve de harmonisatie van de definities van dergelijke misdrijven in de gehele Unie te ondersteunen en te bevorderen, evenals een beter gebruik van de bestaande databanken en de methode voor de ontwikkeling van nieuwe databanken, teneinde in de gehele EU vergelijkende gegevens te verkrijgen over de behandeling van corruptiezaken;
17. onderstreept het belang van het ondersteunen en verbeteren van samenwerking tussen de EU-instellingen, de lidstaten, het OLAF en het EOM in de strijd tegen corruptie; is van mening dat corruptiebestrijding niet alleen een krachtig mandaat vereist, maar ook een hogere begroting, meer middelen en elke andere vorm van steun die voornoemde instellingen en organen nodig hebben; herinnert eraan dat de lidstaten die subsidies uit de EU-begroting ontvangen, moeten worden verplicht om zich aan te sluiten bij het EOM;
18. is verheugd dat de herziene OLAF-verordening een betere follow-up van de aanbevelingen van OLAF door de lidstaten bevordert, alsook een grotere

ontvankelijkheid van de OLAF-verslagen in nationale gerechtelijke en administratieve procedures; herinnert eraan dat de herziene OLAF-verordening de wijze waarop OLAF zijn eigen onderzoeken kan verrichten, versterkt, met name door strengere regels voor de coördinatie diensten voor fraudebestrijding in de lidstaten en voor de samenwerking tussen OLAF en de nationale bevoegde autoriteiten vóór, tijdens en na een onderzoek;

19. is van oordeel dat de situatie ten aanzien van de eerbiediging van de beginselen van de rechtsstaat in sommige lidstaten uiterst zorgwekkend is en ernstige risico's inhoudt voor een goed financieel beheer van de begroting van de Unie, en daarom dringend aandacht behoeft; herhaalt dat het algemeen conditionaliteitsregime als omschreven in Verordening (EU, Euratom) 2020/2092 sinds 1 januari 2021 van kracht is en dat de toepasselijkheid van deze verordening niet onderworpen is aan de vaststelling van richtsnoeren of rechterlijke uitlegging; herhaalt zijn verzoek aan de Commissie om haar verplichtingen uit hoofde van deze verordening vóór 1 juni 2021 na te komen door het Parlement naar behoren te informeren, anders zal het Parlement moeten oordelen dat de Commissie heeft nagelaten te handelen en zal het vervolgens actie ondernemen uit hoofde van artikel 265 VWEU;
20. betreurt dat de Commissie nog geen gebruik heeft gemaakt van dit instrument, ondanks de vele in het verslag genoemde schendingen van de rechtsstaat die gevolgen hebben voor een goed financieel beheer van de begroting; herhaalt de verzoeken aan de Commissie om onverwijld actie te ondernemen uit hoofde van bovengenoemde verordening en ten volle gebruik te maken van de bestaande onderzoeksinstrumenten, zonder verder uitstel, om zo een einde te maken aan de tekortkomingen van de rechtsstaat in lidstaten, waar die voldoende rechtstreeks gevolgen kunnen hebben of dreigen te hebben voor het goed financieel beheer van de Uniebegroting; houdt vast aan de rol en de bevoegdheden van het Parlement, met name het recht om in de procedures van de rechtsstaatinstrumenten naar behoren te worden geïnformeerd door de Commissie; herinnert eraan dat het van essentieel belang is dat de legitieme belangen van de eindontvangers en begunstigden naar behoren worden gewaarborgd wanneer maatregelen worden genomen bij schendingen van de beginselen van de rechtsstaat;
21. roept op tot de instelling van een werkgroep van het Europees Parlement om de ontwikkelingen met betrekking tot Verordening (EU, Euratom) 2020/2092 nauwlettend te volgen, bestaande uit leden van de verantwoordelijke hoofdcommissies;
22. verzoekt om een systematisch en structureel mechanisme waarmee het Parlement zijn bevindingen over tekortkomingen en schendingen van de rechtsstaat in de lidstaten aan de Commissie kan meedelen; stelt voor dat het Parlement zo spoedig mogelijk een dergelijk mechanisme aan de Commissie voorstelt.

INFORMATIE OVER DE GOEDKEURING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

Datum goedkeuring	26.5.2021
Uitslag eindstemming	+ : 24 - : 5 0 : 1
Bij de eindstemming aanwezige leden	Matteo Adinolfi, Olivier Chastel, Caterina Chinnici, Lefteris Christoforou, Corina Crețu, Ryszard Czarnecki, José Manuel Fernandes, Luke Ming Flanagan, Daniel Freund, Isabel García Muñoz, Monika Hohlmeier, Pierre Karleskind, Joachim Kuhs, Claudiu Manda, Younous Omarjee, Tsvetelina Penkova, Markus Pieper, Sabrina Pignedoli, Michèle Rivasi, Petri Sarvamaa, Vincenzo Sofo, Michal Wiezik, Angelika Winzig, Lara Wolters, Tomáš Zdechovský
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervangers	Joachim Stanisław Brudziński, Katalin Cseh, Mikuláš Peksa, Ramona Strugariu, Lucia Vuolo

HOOFDELIJKE EINDSTEMMING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

24	+
NI	Sabrina Pignedoli
PPE	Lefteris Christoforou, José Manuel Fernandes, Monika Hohlmeier, Markus Pieper, Petri Sarvamaa, Michal Wiezik, Angelika Winzig, Tomáš Zdechovský
Renew	Olivier Chastel, Katalin Cseh, Pierre Karleskind, Ramona Strugariu
S&D	Caterina Chinnici, Corina Crețu, Isabel García Muñoz, Claudiu Manda, Tsvetelina Penkova, Lara Wolters
The Left	Luke Ming Flanagan, Younous Omarjee
Verts/ALE	Daniel Freund, Mikuláš Peksa, Michèle Rivasi

5	-
ECR	Joachim Stanisław Brudziński, Ryszard Czarnecki, Vincenzo Sofo
ID	Matteo Adinolfi, Lucia Vuolo

1	0
ID	Joachim Kuhs

Verklaring van de gebruikte tekens:

+ : voor

- : tegen

0 : onthouding

28.5.2021

ADVIES VAN DE COMMISSIE JURIDISCHE ZAKEN

aan de Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken

inzake het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2020
(2021/2025(INI))

Rapporteur voor advies (*): Ilhan Kyuchyuk

(*): Procedure met medeverantwoordelijke commissies – Artikel 57 van het Reglement

SUGGESTIES

De Commissie juridische zaken verzoekt de bevoegde Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken onderstaande suggesties in haar ontwerpresolutie op te nemen:

1. herinnert eraan dat de Unie gegrondvest is op de gemeenschappelijke kernwaarden eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten, waaronder de rechten van personen die tot minderheden behoren, zoals neergelegd in artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU), en dat de Unie en de lidstaten ter zake een gedeelde verantwoordelijkheid hebben, een en ander onverminderd de artikelen 4 en 5 VEU; herinnert eraan dat het legaliteitsbeginsel, de scheiding der machten, gelijkheid voor de wet, rechtszekerheid, het verbod van willekeur van de uitvoerende macht, het bestaan van onafhankelijke en onpartijdige rechtbanken om doeltreffende bescherming in rechte te waarborgen en rechterlijke toetsing de beginselen zijn waaraan een rechtsstaat moet voldoen; benadrukt dat het belangrijk is dat deze beginselen in alle lidstaten worden geëerbiedigd en toegepast, omdat daarmee bijgedragen wordt aan het vertrouwen van de burgers in overheidsinstellingen;
2. wijst er voorts op dat eerbiediging van de rechtsstaat belangrijk is voor de werking van de interne markt, aangezien daarmee het vertrouwen in het rechtstelsel wordt versterkt en vanwege het verband ervan met de bescherming van de financiële belangen van de Unie;
3. is ingenomen met het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2020 (“het verslag”), met het belang dat de Commissie daarin hecht aan rechtstelsels en met de hoofdstukken per land;
4. benadrukt, in lijn met het verslag, dat doeltreffende rechtstelsels die zowel formeel als inhoudelijk onafhankelijk en efficiënt zijn, essentieel zijn voor de handhaving van de rechtsstaat, met name om het recht van burgers en ondernemingen op effectieve

rechtsbescherming en op een onpartijdig gerecht, ongeacht het rechtsgebied, te waarborgen; wijst er met name op dat de rechterlijke macht haar taken volledig autonoom moet kunnen uitoefenen, zonder tussenkomst van andere instellingen of organen en zonder politieke beïnvloeding, in overeenstemming met het beginsel van de scheiding der machten; wijst er voorts op dat de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van rechters slechts gewaarborgd kunnen worden als er ondubbelzinnige regels zijn vastgesteld inzake de samenstelling van rechterlijke organen, de benoemingsprocedure, de ambtstermijn en de gronden voor wraking en afzetting, voordat er enig besluit ter zake wordt genomen;

5. merkt op dat de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in sommige lidstaten nog steeds aanleiding geeft tot ernstige bezorgdheid; neemt kennis van het feit dat Hongarije en Polen in maart 2021 beroep hebben ingesteld tot nietigverklaring van Verordening (EU, Euratom) 2020/2092 betreffende een algemeen conditionaliteitsregime ter bescherming van de Uniebegroting³³, die ertoe strekt schendingen van de beginselen van de rechtsstaat die de financiële belangen van de Unie kunnen schaden aan te pakken; benadrukt in dit verband dat Verordening (EU, Euratom) 2020/2092 in werking is getreden, sinds 1 januari 2021 rechtstreeks toepasselijk is en in al haar onderdelen verbindend is voor alle vastleggings- en betalingskredieten in alle lidstaten, en dus de uitbetaling van middelen in het kader van Next Generation EU omvat, en dat de toepasselijkheid ervan niet afhankelijk is van de vaststelling van richtsnoeren of van rechterlijke interpretatie;
6. is van mening dat de periodieke evaluatie van de rechtsstatelijkheid van groot belang is en spreekt zijn waardering uit voor de inspanningen van de Commissie om structurele hervormingen op de door het verslag bestreken gebieden aan te moedigen, onder meer door de lidstaten steun en begeleiding te bieden bij het benutten van de structuurfondsen; is echter van mening dat het verslag weliswaar een essentieel monitoringinstrument is, maar dat er naar aanleiding van de geconstateerde problemen ook duidelijke aanbevelingen moeten worden gedaan en aangegeven moet worden welke follow-upmaatregelen moeten worden genomen; dringt er bij de Commissie op aan om indien nodig vastberaden gebruik te maken van inbreukprocedures om achteruitgang van de rechtsstaat in nationale rechtsstelsels te voorkomen, en dringt er bij de Raad op aan alle lopende procedures uit hoofde van artikel 7, lid 1, VWEU te hervatten, hoorzittingen te organiseren om duidelijkheid te krijgen over de laatste ontwikkelingen, en het Parlement hierover te informeren;
7. verzoekt de Commissie tevens de samenwerking tussen de lidstaten op het gebied van de rechtsstaat te ondersteunen en te versterken, en zich te laten inspireren door de aanbevelingen van de Commissie van Venetië van de Raad van Europa inzake de verbetering van de situatie van de rechtsstaat in de Unie;
8. stelt met tevredenheid vast dat het verslag afzonderlijke hoofdstukken per land bevat en dat de Commissie ernaar streeft de gemeenschappelijke methodologie voor alle lidstaten te verbeteren; verzoekt de Commissie echter om een zinvolle, eenvoudige en duidelijke vergelijking te maken tussen de verschillende nationale rechtsstelsels, om op onbevooroordeelde wijze aan te geven waar beste praktijken op vergelijkbare systemen

³³ Verordening (EU) 2020/2092 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2020 betreffende een algemeen conditionaliteitsregime ter bescherming van de Uniebegroting (PB L 433 I van 22.12.2020, blz. 1).

kunnen worden toegepast en hoe identieke tekortkomingen kunnen worden verholpen, hetgeen de lidstaten kan helpen om de doeltreffendheid van hun rechtsstelsels verder te verbeteren; beveelt de Commissie aan om bij elke landspecifieke aanbeveling de instrumenten te vermelden waaraan toepassing gegeven zou kunnen worden en onderstreept dat hoorzittingen objectief, op feiten gebaseerd en transparant moeten zijn en dat de lidstaten daarbij te goeder trouw hun medewerking moeten verlenen, in overeenstemming met het in artikel 4 VEU verankerde beginsel van loyale samenwerking;

9. merkt op dat in het verslag terecht wordt ingegaan op de noodzaak van digitalisering op het gebied van gerechtelijke procedures en scholing van rechters; herinnert eraan dat er tussen de lidstaten nog steeds aanzienlijke verschillen bestaan als het gaat om de deelname aan opleidingen voor juridische beroepsbeoefenaren en verzoekt de Commissie, gezien het belang van dergelijke opleidingen voor de correcte tenuitvoerlegging en toepassing van het recht van de Unie, de verschillende nationale strategieën in dit verband te analyseren en te beoordelen; herinnert eraan dat besluiten op basis van artificiële intelligentie, robotica en aanverwante technologieën nog altijd door mensen moeten worden getoetst, beoordeeld en gecontroleerd en door mensen moeten kunnen worden gewijzigd, omdat met dergelijke besluiten anders bepaalde rechten zouden kunnen worden geschonden, zoals het recht van burgers op gelijke behandeling of het recht op toegang tot de rechter; herinnert eraan dat het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (“het Handvest”) door rechterlijke autoriteiten alleen wordt toegepast als het gaat om de tenuitvoerlegging van het recht van de Unie, maar dat het voor het bevorderen van een gemeenschappelijke rechtsstatelijke cultuur van belang is dat de in het Handvest verankerde rechten bij civiel- en bestuursrechtelijke procedures altijd in aanmerking worden genomen; verzoekt de Commissie derhalve te overwegen om rechters en juridische beroepsbeoefenaren ook op het Handvest toegespitste opleidingsmodules aan te bieden; betreurt dat in het verslag niets wordt gezegd over scholing van advocaten; betreurt dat in het verslag niet wordt ingegaan op de rechten die zijn vastgelegd in artikel 47 van het Handvest, zoals het recht van eenieder om zich te laten verdedigen en vertegenwoordigen en het recht op rechtsbijstand; verzoekt de Commissie om in haar volgende verslag wel op deze onderwerpen in te gaan;
10. verzoekt de Commissie na te denken over uitbreiding van de reikwijdte van het verslag tot alle pijlers van de rechtsstaat, waaronder gelijkheid voor de wet, door de bescherming van de grondrechten en meer in het bijzonder de rechten van minderheden, de genderkloof en culturele kloven, toegang tot de rechter en de instrumenten die worden ingezet in de strijd tegen discriminatie en haatzaaiende uitlatingen te monitoren; verzoekt de Commissie voorts om na te denken over uitbreiding van de reikwijdte van het verslag tot digitalisering van de rechterlijke macht en ernstige schendingen van de beginselen van de rechtsstaat die op voldoende rechtstreekse wijze gevolgen kunnen hebben of dreigen te hebben voor het goed financieel beheer van de Uniebegroting;
11. herinnert eraan dat de beginselen van de rechtsstaat te allen tijde moeten worden nageleefd, ook in tijden van crisis, en dat maatregelen die worden genomen om de COVID-19-pandemie te beteugelen de eerbiediging van de rechtsstaat moeten waarborgen; wijst erop dat in diverse lidstaten de maatregelen die tijdens de COVID-19-pandemie werden genomen een impuls hebben gegeven aan het gebruik van ICT-instrumenten voor de communicatie tussen rechtbanken en partijen en advocaten, met

als gevolg dat de transparantie is vergroot en meer rechterlijke uitspraken online toegankelijk zijn; merkt op dat democratie, toegang tot de rechter en goed functionerende instellingen de hoekstenen vormen van een welvarende samenleving, ook in uitzonderlijke omstandigheden, en dat rechtsstelsels en de rechterlijke macht bestand moeten zijn tegen acties en maatregelen die tot doel hebben de rechtsstaat te verzwakken en te ondermijnen; verzoekt de Commissie onderzoek te doen naar de gevolgen van digitalisering binnen rechtsstelsels voor de kwetsbaarste burgers, d.w.z. burgers die niet beschikken over de middelen of vaardigheden die nodig zijn voor toegang tot een digitaal rechtsstelsel; dringt er voorts bij de Commissie op aan te blijven evalueren of de noodmaatregelen in verband met COVID-19 aan rechterlijke toetsing onderworpen zijn, om ervoor te zorgen dat deze maatregelen gerechtvaardigd, beperkt in de tijd, noodzakelijk en evenredig zijn en daarnaast ook sociaal rechtvaardig, en dat het recht op beroep niet onevenredig wordt beperkt door sluiting van rechtbanken.

INFORMATIE OVER DE GOEDKEURING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

Datum goedkeuring	27.5.2021
Uitslag eindstemming	+: 19 -: 3 0: 3
Bij de eindstemming aanwezige leden	Pascal Arimont, Manon Aubry, Gunnar Beck, Geoffroy Didier, Pascal Durand, Angel Dzhambazki, Ibán García Del Blanco, Jean-Paul Garraud, Esteban González Pons, Mislav Kolakušić, Gilles Lebreton, Karen Melchior, Jiří Pospíšil, Franco Roberti, Marcos Ros Sempere, Stéphane Séjourné, Raffaele Stancanelli, Adrián Vázquez Lázara, Marion Walsmann, Tiemo Wölken, Lara Wolters, Javier Zarzalejos
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervangers	Patrick Breyer, Evelyne Gebhardt, Andrzej Halicki, Heidi Hautala, Ilhan Kyuchyuk, Angelika Niebler, Emil Radev, Luisa Regimenti, Yana Toom, Kosma Złotowski

HOOFDELIJKE EINDSTEMMING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

19	+
PPE	Pascal Arimont, Geoffroy Didier, Esteban González Pons, Jiří Pospíšil, Emil Radev, Marion Walsmann, Javier Zarzalejos
Renew	Pascal Durand, Ilhan Kyuchyuk, Stéphane Séjourné, Adrián Vázquez Lázara
S&D	Ibán García Del Blanco, Franco Roberti, Marcos Ros Sempere, Tiemo Wölken, Lara Wolters
The Left	Manon Aubry
Verts/ALE	Patrick Breyer, Heidi Hautala

3	-
ID	Gunnar Beck, Jean-Paul Garraud, Gilles Lebreton

3	0
ECR	Angel Dzhambazki, Raffaele Stancanelli
NI	Mislav Kolakušić

Verklaring van de gebruikte tekens:

+ : voor

- : tegen

0 : onthouding

ADVIES VAN DE COMMISSIE CONSTITUTIONELE ZAKEN

aan de Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken

inzake het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2020
(2021/2025(INI))

Rapporteur voor advies: Giuliano Pisapia

SUGGESTIES

De Commissie constitutionele zaken verzoekt de bevoegde Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken onderstaande suggesties in haar ontwerpresolutie op te nemen:

1. is ingenomen met het allereerste verslag van de Commissie over de rechtsstaat als positieve aanvulling op het EU-instrumentarium om rechtsstaatkwesties in lidstaten te monitoren, te voorkomen en aan te pakken; is van mening dat er weliswaar verdere verbeteringen nodig zijn, maar dat dit jaarlijkse verslagleggingssysteem de werkzaamheden van de Commissie versterkt en de uitwisseling van beste praktijken tussen de lidstaten mogelijk maakt; benadrukt dat de bestaande instrumenten moeten worden versterkt en gestroomlijnd en dat er een doeltreffend algemeen mechanisme moet worden ontwikkeld om te garanderen dat de in de Verdragen neergelegde beginselen en waarden, die het wederzijds vertrouwen en het vertrouwen in de EU schragen, in de hele Unie worden verdedigd;

Procedures in het kader van artikel 7 van het Verdrag betreffende de Europese Unie

2. herinnert eraan dat het verslag van de Commissie over de rechtsstaat een verbintenis was die door voorzitter von der Leyen werd aangegaan in haar politieke beleidslijnen voor de Europese Commissie 2019–2024 en dat dit verslag ook werd voorgesteld om de tekortkomingen aan te pakken van de procedure in het kader van artikel 7 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU) die bedoeld is om krachtig te reageren op ernstige schendingen van de rechtsstaat en de grondrechten in de lidstaten; betreurt dat dit het gevolg is van het feit dat de Raad heeft verzuimd die procedure in gang te zetten, zoals de Commissie in 2017 en het Parlement in 2018 hadden gevraagd;
3. merkt bezorgd op dat het verzuim om artikel 7 VEU toe te passen, mede als gevolg van de unanimiteitsvereiste voor het sanctiemechanisme, een permanente afwijking van de in artikel 2 VEU verankerde waarden mogelijk maakt en een van de belangrijkste instrumenten van het instrumentarium voor de rechtsstaat van de Unie verzwakt; betreurt dat er sinds december 2019 geen hoorzittingen in het kader van artikel 7 VEU meer werden gepland; dringt er derhalve bij de Raad op aan die hoorzittingen zo spoedig mogelijk te hervatten, en te bepalen of er een duidelijk risico bestaat op een ernstige schending van de in artikel 2 VEU verankerde waarden van de EU door de lidstaten; benadrukt dat er slechts een gekwalificeerde meerderheid nodig is om te bepalen of er

een duidelijk risico bestaat op een ernstige schending van die waarden door een lidstaat en dringt er bij het voorzitterschap van de Raad op aan passende stappen te ondernemen om de procedures in het kader van artikel 7, lid 1, VEU voort te zetten;

4. bekrachtigt de rol van het Parlement, zoals vastgelegd in artikel 7 VEU, om toe te zien op de naleving van de waarden van de Unie; herhaalt zijn verzoek om het Parlement toe te staan zijn met redenen omkleed voorstel bij de Raad in te dienen om de hoorzittingen bij te wonen, met name wanneer het Parlement de procedure heeft ingeleid, en om snel en volledig op de hoogte te worden gehouden in elke fase van de procedure;
5. is van mening dat een inventarisatie van de doeltreffendheid van artikel 7 VEU dringend noodzakelijk is en verzoekt de Commissie in de volgende verslagen over de rechtsstaat een beoordeling van de uitvoering op te nemen;

EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten

6. benadrukt dat het verslag een eerste stap is om gehoor te geven aan de resolutie van het Parlement van 25 oktober 2016 betreffende de instelling van een EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten¹; is echter van mening dat in het verslag niet wordt ingegaan op alle waarden van de Unie, zoals democratie en alle grondrechten, en dat de reikwijdte van het verslag moet worden uitgebreid en nader moet worden afgestemd; herhaalt dat er behoefte is aan een enkel monitoringsysteem voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten, zoals voorgesteld door het Parlement² en verzoekt de Raad en de Commissie nogmaals deel te nemen aan besprekingen over het opzetten van een dergelijk mechanisme via een interinstitutioneel akkoord;

Methodologie, reikwijdte en doel van het verslag

Reikwijdte van het verslag

7. verwelkomt de methodologie van het verslag die is gefocust op verschillende pijlers: onafhankelijkheid van het justitieel stelsel, het kader voor corruptiebestrijding, pluriformiteit van de media en controles en waarborgen; benadrukt dat de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht het fundament vormt waarop wederzijds vertrouwen en justitiële samenwerking worden gebouwd, en een fundamentele rol speelt bij de bescherming van de waarden en de rechtsorde van de EU, vooral omdat nationale rechters tevens rechters van het EU-recht zijn en verplichtingen hebben in verband met de interpretatie en toepassing ervan; merkt bezorgd op dat het aantal bedreigingen van journalisten in de EU toeneemt en dat verschillende lidstaten zijn gedaald in internationale ranglijsten op het gebied van de persvrijheid, hetgeen de risico's voor de pluriformiteit van de media onderstreept, en veroordeelt dat met klem;
8. nodigt de Commissie uit de reikwijdte van het verslag uit te breiden en in de volgende edities een beoordeling op te nemen over de wijze waarop het recht op een onpartijdig gerecht in de lidstaten wordt gewaarborgd, met bijzondere aandacht voor het recht van de verdediging, voor de bescherming van slachtoffers van misdrijven, voor de bestrijding van straffeloosheid, voor de gelijkheid tussen de vervolgende en de verwerende partij, en voor de duur van gerechtelijke procedures; verzoekt de

¹ Aangenomen teksten, P8_TA(2016)0409.

² Resolutie van het Europees Parlement van 7 oktober 2020 over de instelling van een EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten (aangenomen teksten, P9_TA(2020)0251).

Commissie in haar volgende jaarverslagen over de rechtsstaat eveneens een beoordeling op te nemen van de omstandigheden in gevangenissen, juridische achterstand en de gemiddelde duur van processen in lidstaten; benadrukt, zoals het Comité van Ministers van de Raad van Europa reeds heeft verklaard, dat de traagheid van civielrechtelijke, strafrechtelijke en administratieve procedures een grote bedreiging vormt, met name voor de eerbiediging van de rechtsstaat;

9. is ingenomen met het feit dat in het verslag de rechtsstaat in elke lidstaat wordt beoordeeld; verzoekt de Commissie in toekomstige edities van het verslag een duidelijk onderscheid te maken tussen sporadische tekortkomingen en stelselmatige schendingen van de in artikel 2 VEU verankerde waarden, teneinde eveneens te voorkomen dat het verslag zal worden misbruikt als instrument om de autocratische processen in sommige lidstaten te relativiseren;

Doel van het verslag

10. wijst er echter op dat het verslag moet worden beschouwd als een voorbereidend middel voor concrete actie om tekortkomingen in de rechtsstaat in de lidstaten aan te pakken; is dan ook van mening dat het verslag verder moet gaan dan enkel monitoring en ook landspecifieke aanbevelingen moet bevatten met betrekking tot preventieve en correctieve maatregelen die door de betrokken lidstaten moeten worden uitgevoerd, met een duidelijk overzicht van handhavingsmaatregelen en concrete voorstellen voor het aanpakken van schendingen wanneer er sprake is van niet-naleving; verzoekt de Commissie tevens de tekortkomingen in de rechtsstaat met gevolgen voor het goed financieel beheer van de Uniebegroting duidelijk in het verslag te omschrijven, waarna het als basis kan worden gebruikt voor het activeren van het conditionaliteitsmechanisme met betrekking tot de rechtsstaat;

Methodologie van het verslag

11. merkt op dat een van de doelstellingen van het jaarlijkse verslag over de rechtsstaat erin bestaat om hoge normen op het gebied van de rechtsstaat te handhaven op basis van een objectieve benadering, onpartijdigheid en wederzijds respect; verzoekt de Commissie dan ook te investeren in instrumenten voor de verzameling en analyse van gegevens, te zorgen voor diversiteit van de betreffende informatiebronnen en transparantie over de methodologie te waarborgen, teneinde de conclusies van toekomstige verslagen beter te onderbouwen; verzoekt de Commissie bijvoorbeeld gegevens op te nemen over de naleving door de lidstaten van arresten van het Hof van Justitie en ernstige gevallen van niet-naleving te melden;
12. betreurt dat de ontwerpversies van de landenhoofdstukken enkel met de regering van de respectieve lidstaat zijn gedeeld, waardoor de leden van de nationale parlementen pas na bekendmaking van het definitieve verslag de kans kregen om hun input te leveren; wijst op het belang van raadpleging van een breed spectrum van alle democratische partijen bij de beoordeling van een landspecifieke situatie, aangezien regeringen van nature baat hebben bij een minder kritische beoordeling van de situatie; verzoekt de Commissie de ontwerpversies van de landenhoofdstukken tegelijkertijd aan zowel de regeringen als de nationale parlementen ter beschikking te stellen;
13. is ingenomen met het feit dat het maatschappelijk middenveld, dat waardevolle input kan leveren en een meer kritische blik heeft dan de betrokken regering, bij het opstellen

van het verslag werd geraadpleegd; merkt echter op dat de raadpleging kan worden verbeterd door onder andere ruime termijnen te hanteren voor het leveren van input en nogmaals te overwegen een standaardmodel voor de vragenlijst voor het leveren van input te gebruiken; spoort de Commissie ertoe aan, met het oog op de volgende edities van het verslag, nader advies te vragen aan het maatschappelijk middenveld over manieren waarop het raadplegingsproces en de follow-up van de input van het maatschappelijk middenveld kan worden verbeterd;

Verbeteringen van het instrumentarium van de EU voor de rechtsstaat

14. verzoekt de Commissie gebruik te maken van alle instrumenten waarover zij beschikt, zodat zij krachtig kan reageren op schendingen van de EU-waarden, zoals inbreukprocedures, met inbegrip van versnelde procedures, maatregelen om de naleving van de arresten van het Hof van Justitie te waarborgen en verzoeken tot verkrijging van voorlopige maatregelen in kort geding bij het Hof; is verheugd over het nieuwe conditionaliteitsmechanisme met betrekking tot de rechtsstaat, dat op 1 januari 2021 in werking is getreden, en herinnert eraan dat dit in al zijn onderdelen bindend is voor alle vastleggings- en betalingskredieten in alle lidstaten en voor de EU-instellingen, met inbegrip van NextGenerationEU; betreurt dat de Commissie nog geen gebruik heeft gemaakt van dat instrument, ondanks de vele schendingen van de rechtsstaat met gevolgen voor het goed financieel beheer van de Uniebegroting die in het verslag zijn vastgesteld; vraagt de Commissie om de volledige en proactieve handhaving ervan voor alle EU-fondsen en -programma's;
15. verzoekt de Commissie om de doeltreffendheid van de criteria inzake de rechtsstaat in alle EU-beleidsmaatregelen te evalueren en het instrumentarium voor de rechtsstaat verder te versterken; benadrukt dat zowel het EU-actieplan inzake democratie als de strategie ter versterking van de toepassing van het Handvest van de grondrechten een aanvulling vormen op het verslag van de Commissie over de rechtsstaat en bijdragen aan de bescherming en handhaving van de EU-waarden; vraagt in dat verband om een evaluatie waarin wordt nagegaan of het toepassingsgebied van de non-discriminatiebepaling in het Handvest van de grondrechten ruim genoeg is om de eerbiediging van de rechtsstaat te kunnen afdwingen in de lidstaten en de gehele Unie, in overeenstemming met artikel 14 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, en welke verdere maatregelen de EU-instellingen kunnen nemen om ervoor te zorgen dat het op passende wijze wordt toegepast;
16. herinnert eraan dat de toetreding van de Unie tot het Europees Verdrag voor de rechten van de mens op grond van artikel 6, lid 2, VEU een wettelijke verplichting is; wijst nogmaals op de noodzaak om het toetredingsproces snel te voltooien, om in heel Europa een samenhangend kader voor de bescherming van de mensenrechten te waarborgen en om de bescherming van de fundamentele rechten en vrijheden in de Unie verder te verbeteren; verzoekt de Commissie en de Raad ervoor te zorgen dat zo snel mogelijk en op volledig transparante wijze aan die verplichting wordt voldaan teneinde individuele personen beter te beschermen en de EU-instellingen in hogere mate verantwoordelijk te maken voor hun optreden of verzuim met betrekking tot de grondrechten;

Gevolgen van de COVID-19-pandemie

17. wijst erop dat de COVID-19-pandemie, die nationale autoriteiten ertoe gebracht heeft

onvoorziene maatregelen te treffen, schadelijke gevolgen heeft gehad voor zowel de grondrechten als de constitutionele controles en waarborgen; dringt erop aan dat maatregelen die de rechten en vrijheden van EU-burgers beperken, enkel omvatten wat strikt noodzakelijk is en transparant, evenredig en tijdelijk zijn; verzoekt de Commissie in haar verslag van 2021 nader onderzoek te doen naar de maatregelen die zijn genomen in verband met de COVID-19-pandemie;

18. is ingenomen met de reflectie over de veerkracht van het rechtsstelsel en wijst erop dat een doeltreffend rechtsstelsel essentieel is voor de instandhouding van de rechtsstaat; herinnert eraan dat zowel de toegang tot de rechter als de doeltreffendheid van de nationale rechtbanken negatieve gevolgen hebben ondervonden van de pandemie, met gedeeltelijke sluiting van nationale rechtbanken; verzoekt de Commissie in het verslag aanbevelingen voor de lidstaten op te nemen teneinde de negatieve gevolgen van de pandemie voor de werkzaamheden van de nationale rechtbanken te verminderen en te zorgen voor naleving van het beginsel van een doeltreffend rechtsstelsel, een fundamenteel onderdeel van de rechtsstaat;

Conferentie over de toekomst van Europa

19. betreurt dat de Unie nog steeds structureel slecht is toegerust om iets te doen tegen de inbreuken op de democratie, de grondrechten en de rechtsstaat en de terugval in de lidstaten; is van mening dat de Commissie uiteindelijk moet worden voorzien van een sterk en volledig instrumentarium om inbreuken op de EU-waarden te voorkomen en dat de Conferentie over de toekomst van Europa een goede gelegenheid biedt om die kwesties te behandelen en met alternatieve oplossingen te komen;
20. is dan ook verheugd over het feit dat in de Gezamenlijke verklaring over de Conferentie over de toekomst van Europa ondubbelzinnig wordt verklaard dat “Europese rechten en waarden, waaronder de rechtsstaat” een van de onderwerpen zullen zijn waarover tijdens de komende Conferentie zal worden gedebatteerd³; verzoekt de Conferentie een diepgaand debat te houden en grondig na te denken over de doeltreffendheid van de bestaande instrumenten van de EU om inbreuken op de in artikel 2 VEU verankerde beginselen te monitoren, te voorkomen en aan te pakken en om te komen met concrete voorstellen om het instrumentarium van de EU te versterken; beveelt aan dat de Conferentie in dat verband eveneens de noodzaak bespreekt om de procedures voor de toepassing van artikel 7 VEU te vereenvoudigen en met name in te gaan op de stemprocedures voor de toepassing van sancties.

³ Gezamenlijke verklaring over de Conferentie over de toekomst van Europa van 10 maart 2021, getiteld “In dialoog met de burger voor meer democratie – Bouwen aan een veerkrachtiger Europa”.

INFORMATIE OVER DE GOEDKEURING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

Datum goedkeuring	25.5.2021
Uitslag eindstemming	+: 21 -: 5 0: 0
Bij de eindstemming aanwezige leden	Gerolf Annemans, Gabriele Bischoff, Damian Boeselager, Fabio Massimo Castaldo, Włodzimierz Cimoszewicz, Gwendoline Delbos-Corfield, Pascal Durand, Daniel Freund, Charles Goerens, Sandro Gozi, Laura Huhtasaari, Giuliano Pisapia, Paulo Rangel, Antonio Maria Rinaldi, Domènec Ruiz Devesa, Jacek Saryusz-Wolski, Helmut Scholz, Pedro Silva Pereira, Sven Simon, Antonio Tajani, Mihai Tudose, Loránt Vincze, Rainer Wieland
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervangers	Jorge Buxadé Villalba, Othmar Karas, Maite Pagazaurtundúa

HOOFDELIJKE EINDSTEMMING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

21	+
NI	Fabio Massimo Castaldo
PPE	Othmar Karas, Paulo Rangel, Sven Simon, Antonio Tajani, Loránt Vincze, Rainer Wieland
Renew	Pascal Durand, Charles Goerens, Sandro Gozi, Maite Pagazaurtundúa
S&D	Gabriele Bischoff, Włodzimierz Cimoszewicz, Giuliano Pisapia, Domènec Ruiz Devesa, Pedro Silva Pereira, Mihai Tudose
The Left	Helmut Scholz
Verts/ALE	Damian Boeselager, Gwendoline Delbos Corfield, Daniel Freund

5	-
ECR	Jorge Buxadé Villalba, Jacek Saryusz-Wolski
ID	Gerolf Annemans, Laura Huhtasaari, Antonio Maria Rinaldi

0	0

Verklaring van de gebruikte tekens:

+: voor

–: tegen

0: onthouding

27.5.2021

ADVIES VAN DE COMMISSIE VERZOEKSCHRIFTEN

aan de Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken

inzake het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2020

(2021/2025(INI))

Rapporteur voor advies: Margrete Auken

SUGGESTIES

De Commissie verzoekschriften verzoekt de bevoegde Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken onderstaande suggesties in haar ontwerpresolutie op te nemen:

1. wijst, in het licht van het grote aantal verzoekschriften van burgers die zich zorgen maken over schendingen van de rechtsstaat in hun land en gezien de gevolgen van die schendingen voor hun leven, op de verantwoordelijkheid van de Commissie verzoekschriften om deze mogelijke schendingen in kaart te brengen en hierover de noodklok te luiden; benadrukt dat gebrekkige tenuitvoerlegging van de beginselen van de rechtsstaat de correcte en tijdige verwezenlijking van de EU-doelstellingen in diverse beleidssectoren op het spel zet; is er stellig van overtuigd dat grondrechten alleen doeltreffend kunnen worden gewaarborgd als de rechtsstaat standhoudt, en dat de volledige bescherming van de rechten van EU-burgers alleen in de hele Unie kan worden gewaarborgd als alle lidstaten alle beginselen naleven die ten grondslag liggen aan de rechtsstaat; is van mening dat tekortkomingen in één lidstaat gevolgen hebben voor andere lidstaten en voor de Unie in haar geheel, en wijst hierbij op de verantwoordelijkheid van de EU-instellingen met betrekking tot de toepassing van de rechtsstaat door de lidstaten;
2. verzoekt de Commissie in haar volgende verslagen een beoordeling op te nemen van de gevolgen van vastgestelde tekortkomingen en van de inbreuken op de daaropvolgende toekenning van EU-middelen in het kader van het conditionaliteitsmechanisme; wijst op de cruciale rol van instrumenten ter handhaving van de rechtsstaat als het gaat om het waarborgen van de toepassing van de in artikel 2 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) verankerde waarden; verzoekt de Commissie er derhalve voor te zorgen dat de bevindingen in het verslag daadwerkelijk worden omgezet in concrete beleidsmaatregelen; roept de Commissie op bij het opstellen van haar toekomstige verslagen de bijdragen van ngo's en de resultaten van openbare raadplegingen meer zichtbaarheid te geven;
3. wijst erop dat de rechtsstaat beginselen omvat zoals het legaliteitsbeginsel, dat inhoudt

dat er een transparant, controleerbaar, democratisch en pluralistisch proces bestaat voor het vaststellen van wetten; het rechtszekerheidsbeginsel, het verbod van willekeur, doeltreffende rechterlijke bescherming door onafhankelijke en onpartijdige rechters en doeltreffende rechterlijke toetsing, met inbegrip van de eerbiediging van de grondrechten, de scheiding der machten, en gelijkheid voor de wet;

4. constateert dat het verslag over de rechtsstaat 2020 van de Commissie, ondanks herhaalde verzoeken van het Parlement, geen betrekking heeft op de belangrijke gebieden democratie en grondrechten, alhoewel die gebieden, waaronder de rechten van personen die tot minderheden behoren (met inbegrip van nationale en taalkundige minderheden), evenzeer onder de loep moeten worden genomen; wijst erop dat op ruimere schaal toepassing gegeven moet worden aan het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, aangezien de verwachtingen van EU-burgers verder reiken dan het huidige toepassingsgebied van het Handvest; verzoekt de Commissie in haar volgende verslag op gelijke wijze aandacht te besteden aan alle in artikel 2 VEU verankerde fundamentele waarden van de Unie; is van mening dat de Commissie in het kader van deze jaarlijkse oefening zoveel mogelijk belanghebbenden moet raadplegen en daarbij de transparantie moet waarborgen, en dat zij met name beoefenaars van juridische beroepen en grondrechtenskundigen van externe organisaties bij dit proces moet betrekken, om een zo breed mogelijke input te hebben en daarmee volledige geloofwaardigheid te waarborgen, en dat zij in haar verslag duidelijk moet aangeven welke vervolgmaatregelen genomen moeten worden om geconstateerde tekortkomingen te verhelpen;
5. wijst op het grote aantal verzoekschriften van burgers over discriminatie waarmee minderheden, in het bijzonder LHBTIQ-personen, te kampen hebben; veroordeelt in de krachtigste bewoordingen systematische discriminatie en het aanmoedigen van haatzaaiende uitlatingen tegen LHBTIQ-personen door overheidsinstanties en verkozen overheidsfunctionarissen in sommige lidstaten, waarvoor in veel verzoekschriften aandacht wordt gevraagd; is in dit verband ingenomen met het voornemen van de Commissie om tegen het eind van 2021 een initiatief in te dienen om de lijst met EU-misdrijven als bedoeld in artikel 83, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU) uit te breiden tot haatmisdrijven en haatzaaiende uitingen, onder meer wanneer deze gericht zijn tegen LHBTIQ-personen;
6. wijst erop dat de Unie een van plaatsen ter wereld is met de hoogste normen op het gebied van de rechtsstaat, maar dat de Unie in wezen slecht toegerust is om krachtig te kunnen reageren op schendingen van de rechtsstaat; uit zijn ongenoegen over het feit dat de Raad in het kader van de lopende procedures krachtens artikel 7 VEU geen sancties heeft opgelegd en dus geen vooruitgang heeft geboekt; roept de Commissie op haar alomvattende methodologie voor de rechtsstaat te verbeteren door regels in het leven te roepen die doeltreffender, transparanter en duidelijker zijn, zodat de rechtsstaat in alle lidstaten op objectieve wijze wordt geëerbiedigd en ook rekening wordt gehouden met de bekommernissen van alle burgers; wijst erop dat er bij het aanpakken van inbreuken op de rechtsstaat in alle gevallen volledig en doeltreffend gebruik moet worden gemaakt van alle middelen die op Unieniveau beschikbaar zijn, zoals inbreukprocedures, de procedures die zijn verankerd in de verordening inzake conditionaliteit, het EU-kader voor de rechtsstaat en artikel 7 VEU; wijst op de verzoekschriften waarin burgers aandringen op passende en snelle maatregelen op EU-niveau om een einde te maken aan dergelijke schendingen en op de hoge verwachtingen

die de burgers in dit kader hebben; merkt op dat door frequentere onderzoeksmissies dergelijke schendingen beter kunnen worden begrepen, aangepakt en opgevolgd;

7. roept de Commissie op doeltreffender en sneller gebruik te maken van haar bevoegdheid om een lidstaat voor het Hof van Justitie van de Europese Unie te dagen en het Hof te verzoeken voorlopige maatregelen te gelasten om te voorkomen dat ernstige en onherstelbare schade die aan de rechtsstaat is toegebracht, nog groter wordt;
8. vraagt in het licht van de uitvoering van het jaarlijks verslag over de rechtsstaat en in overeenstemming met het narratief van de Commissie over deze kwestie om beëindiging van het samenwerkings- en toetsingsmechanisme voor Bulgarije en Roemenië;
9. betreurt dat in bepaalde lidstaten goedgekeurde hervormingen de onafhankelijkheid van het rechtsstelsel ernstig in gevaar hebben gebracht, waarbij de invloed van de uitvoerende en wetgevende macht op de werking ervan is toegenomen; merkt op dat de Commissie bijgevolg inbreukprocedures heeft ingesteld en haar bezorgdheid heeft geuit in het kader van de procedures krachtens artikel 7 VEU;
10. wijst erop dat de Commissie verzoekschriften van het Parlement al meer dan tien jaar verzoekschriften ontvangt waarin een zeer groot aantal niet-Duitse ouders klaagt slachtoffer te zijn van systematische discriminatie en willekeurige maatregelen door het Duitse bureau voor jeugdzorg (Jugendamt) in grensoverschrijdende familiegeschillen waarbij kinderen betrokken zijn, waaronder kwesties in verband met ouderlijke macht en voogdij; is van mening dat discriminerende praktijken als schendingen van de rechtsstaat moeten worden beschouwd; roept de Commissie op een actieve rol te spelen bij het waarborgen van eerlijke en consistente niet-discriminerende praktijken ten aanzien van ouders bij de behandeling van grensoverschrijdende voogdijzaken over kinderen in de hele Unie;
11. veroordeelt de politieke aanvallen en mediacampagnes die in sommige lidstaten hebben plaatsgevonden tegen rechters en aanklagers die zich in het openbaar hebben uitgesproken tegen de hervormingen die een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht; wijst erop dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁴ in een recente beslissing opnieuw heeft bevestigd dat aanklagers en rechters vrijheid van meningsuiting hebben in publieke debatten over wetgevingshervormingen die gevolgen hebben voor de bestrijding van corruptie en de rechterlijke macht alsook, meer in het algemeen, over kwesties die verband houden met de onafhankelijkheid van het rechtsstelsel;
12. benadrukt dat onafhankelijke en onpartijdige rechtsstelsels onontbeerlijk zijn voor de adequate bestrijding van corruptie, voor de bescherming van de financiële belangen van de Unie – wat het correcte gebruik van EU-middelen betreft – en voor het vergroten van het vertrouwen van de burgers in de rechterlijke macht;
13. verzoekt de Commissie rigoureuus en objectief te blijven beoordelen of de persvrijheid in alle lidstaten wordt geëerbiedigd; beklemtoont dat uit de COVID-19-pandemie is gebleken dat het nodig is de onafhankelijke journalistiek, de bescherming van

⁴ Arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 5 mei 2020, Kövesi/ Roemenië, verzoek nr. 3594/19, ECLI:CE:ECHR:2020:0505JUD000359419.

klokkenluiders en de toegang tot pluralistische informatie te versterken, omdat dit cruciale factoren zijn voor de rechtsstaat en democratische controleerbaarheid, op grond waarvan burgers kunnen beschikken over op feiten gecontroleerde informatie, waarmee een bijdrage geleverd wordt aan de bestrijding van desinformatie; betreurt het dat journalisten, met name vrouwelijke journalisten, in een aantal lidstaten steeds vaker geconfronteerd worden met fysieke bedreigingen en online-intimidatie, hetgeen vaak heeft geleid tot zelfcensuur die het recht van burgers op informatie ondermijnt; bekritiseert de inzet tegen journalisten van SLAPP-rechtszaken (strategic lawsuits against public participation) die bedoeld zijn om critici te censureren, te intimideren en het zwijgen op te leggen door hen op kosten te jagen voor hun verdediging totdat zij hun kritiek opgeven; verzoekt de Commissie haar inspanningen op te voeren met het oog op de naleving door de lidstaten van hun verplichtingen om een gunstig klimaat voor journalisten te waarborgen, hun veiligheid te beschermen en mediavrijheid en mediapluralisme proactief te bevorderen;

14. betreurt dat de regeringen van een aantal lidstaten informatie over openbare aanbestedingen tijdens de COVID-19-pandemie hebben gerubriceerd, waardoor het risico van corruptie voor autoriteiten en het wantrouwen bij de burger is toegenomen; verzoekt die lidstaten deze onrechtmatige maatregelen terug te draaien en volledige transparantie te garanderen met betrekking tot journalisten en burgers;
15. merkt met bezorgdheid op dat in de contracten die de Europese Commissie heeft gesloten met de bedrijven die vaccins tegen COVID-19 produceren, clausules zijn opgenomen die nog niet openbaar zijn gemaakt;
16. onderstreept dat het Hof van Justitie van de Europese Unie onlangs heeft bevestigd dat maatschappelijke organisaties zonder ongerechtvaardigde overheidsinmenging moeten kunnen functioneren en erkent dat het recht op vrijheid van vereniging een van de wezenlijke grondslagen van een democratische en pluralistische samenleving is; stelt met enorme bezorgdheid vast dat sommige ngo's die actief zijn op het gebied van migratie, het recht van vrouwen en LHBTI+-rechten het slachtoffer zijn van lastercampagnes en SLAPP-rechtszaken en te kampen hebben met een zeer beperkt maatschappelijk draagvlak voor de uitvoering van hun werkzaamheden; verzoekt de Commissie vaart te zetten achter de huidige werkzaamheden van de deskundigengroep inzake SLAPP-rechtszaken, zoals bepaald in het actieplan voor Europese democratie, en ervoor te zorgen dat deze kwesties in een toekomstig wetsvoorstel eveneens aan de orde worden gesteld; herhaalt dat het maatschappelijk middenveld van essentieel belang is voor de bloei van democratieën en dat een krimpemde ruimte voor het maatschappelijk middenveld bijdraagt tot inbreuken op de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten; herhaalt dat de instellingen van de Unie een open, transparante en regelmatige dialoog moeten blijven voeren met representatieve verenigingen en het maatschappelijk middenveld; wijst erop dat er krachtigere vrijwaringsmaatregelen moeten worden genomen om goed bestuur bij overheidsopdrachten te waarborgen, en merkt op dat de activiteiten van ngo's en maatschappelijke organisaties ook van cruciaal belang zijn om wanpraktijken in deze sector tegen te gaan;
17. wijst erop dat burgers en ingezetenen van de EU bewuster moeten worden gemaakt van de middelen en procedures die op nationaal en EU-niveau beschikbaar zijn om het optreden van besluitvormers te toetsen en ze ter verantwoording te roepen, om de eerbiediging van de rechtsstaat te waarborgen en schendingen daarvan te melden;

herinnert eraan dat verzoekschriften aan het Europees Parlement een van die middelen zijn; wijst erop dat gerechtigheid en verhaalmogelijkheden voor slachtoffers van schendingen van de rechtsstaat van essentieel belang zijn voor het opbouwen van vertrouwen in de instellingen en door de lidstaten moeten worden gewaarborgd; verzoekt de Commissie in dit verband de verantwoordelijke autoriteiten concrete aanbevelingen te doen inzake schadeloosstelling van personen die het slachtoffer zijn van schendingen van hun grondrecht;

18. dringt aan op een integrale benadering van corruptiebestrijding gebaseerd op preventieve en repressieve maatregelen, met inbegrip van doeltreffende rechtskaders voor corruptiebestrijding, de hoogste normen van transparantie en integriteit in alle sectoren van de samenleving, en onafhankelijke en onpartijdige rechtsstelsels waarin de wetgeving inzake corruptiebestrijding effectief wordt gehandhaafd, alsook doeltreffende, evenredige en afschrikkende sancties op corruptie, met inbegrip van de effectieve terugvordering van de opbrengsten van corruptie;
19. beklemtoont dat de ngo's hun financieringsbronnen openbaar moeten maken teneinde buitenlandse inmenging in de soevereiniteit en democratieën van de lidstaten en bemoeienis met de democratische instellingen van de EU te voorkomen; benadrukt dat alle Europese organen met het oog op de inachtneming van het beginsel van transparantie en het recht van inzage van de Europese burgers, verplicht moeten worden een lijst van alle ngo's die zij financieren bekend te maken en te publiceren, en daarbij tevens te vermelden met welk bedrag deze worden gefinancierd;
20. betreurt dat de toepassing van het mechanisme voor samenwerking en toetsing sommige EU-burgers er nog steeds van weerhoudt ten volle te profiteren van de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht;
21. wijst erop dat adequate normen van de rechtsstaat moeten worden gewaarborgd voor EU-burgers en -ingezetenen die hun recht op vrijheid van verplaatsing binnen de EU uitoefenen; benadrukt dat seizoen- en grensarbeiders volledige sociale en medische bescherming moeten genieten en daadwerkelijk toegang tot de rechter moeten hebben wanneer zij hun beroepsactiviteit in een andere lidstaat uitoefenen;
22. wijst erop dat het vermogen van de EU en haar lidstaten om de rechtsstaat te handhaven van doorslaggevend belang is voor haar internationale imago en de geloofwaardigheid van haar activiteiten ter bevordering van de rechtsstaat, de democratie en de mensenrechten buiten de Unie; waarschuwt voor het risico van inmenging van derde landen in alle democratische processen in de EU via, onder andere, internationale corruptiesystemen die de rechtsstaat in de EU op het spel zetten; beklemtoont dat EU-burgers die buiten de Unie wonen in hun contacten met de autoriteiten van hun lidstaat van herkomst en met de EU-autoriteiten moeten worden behandeld volgens de beginselen van de rechtsstaat.

INFORMATIE OVER DE GOEDKEURING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

Datum goedkeuring	27.5.2021
Uitslag eindstemming	+ : 24 - : 7 0 : 0
Bij de eindstemming aanwezige leden	Andris Ameriks, Marc Angel, Margrete Auken, Jordan Bardella, Markus Buchheit, Ryszard Czarnecki, Eleonora Evi, Agnès Evren, Gheorghe Falcă, Emmanouil Fragkos, Mario Furore, Gianna Gancia, Ibán García Del Blanco, Alexis Georgoulis, Radan Kanev, Stelios Kympouropoulos, Cristina Maestre Martín De Almagro, Dolors Montserrat, Ulrike Müller, Emil Radev, Sira Rego, Frédérique Ries, Monica Semedo, Yana Toom, Loránt Vincze, Stefania Zambelli, Tatjana Ždanoka, Kosma Złotowski
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervangers	Pina Picierno, Domènec Ruiz Devesa, Rainer Wieland

HOOFDELIJKE EINDSTEMMING IN DE ADVISERENDE COMMISSIE

24	+
NI	Mario Furore
PPE	Agnès Evren, Gheorghe Falcă, Radan Kanev, Stelios Kympouropoulos, Dolors Montserrat, Emil Radev, Loránt Vincze, Rainer Wieland
Renew	Ulrike Müller, Frédérique Ries, Monica Semedo, Yana Toom
S&D	Andris Ameriks, Marc Angel, Ibán García Del Blanco, Cristina Maestre Martín De Almagro, Pina Picierno, Domènec Ruiz Devesa
The Left	Alexis Georgoulis, Sira Rego
Verts/ALE	Margrete Auken, Eleonora Evi, Tatjana Ždanoka

7	-
ECR	Ryszard Czarnecki, Emmanouil Fragkos, Kosma Złotowski
ID	Jordan Bardella, Markus Buchheit, Gianna Gancia, Stefania Zambelli

0	0
-	-

Verklaring van de gebruikte tekens:

+ : voor

- : tegen

0 : onthouding

INFORMATIE OVER DE GOEDKEURING IN DE BEVOEGDE COMMISSIE

Datum goedkeuring	3.6.2021
Uitslag eindstemming	+: 49 -: 10 0: 4
Bij de eindstemming aanwezige leden	Magdalena Adamowicz, Konstantinos Arvanitis, Malik Azmani, Katarina Barley, Fernando Barrena Arza, Pietro Bartolo, Vladimír Bilčík, Vasile Blaga, Ioan-Rareş Bogdan, Patrick Breyer, Saskia Bricmont, Joachim Stanisław Brudziński, Jorge Buxadé Villalba, Damien Carême, Caterina Chinnici, Clare Daly, Anna Júlia Donáth, Lena Düpont, Cornelia Ernst, Laura Ferrara, Nicolaus Fest, Jean-Paul Garraud, Maria Grapini, Sylvie Guillaume, Andrzej Halicki, Evin Incir, Sophia in 't Veld, Patryk Jaki, Marina Kaljurand, Assita Kanko, Fabienne Keller, Peter Kofod, Łukasz Kohut, Moritz Körner, Alice Kuhnke, Jeroen Lenaers, Juan Fernando López Aguilar, Lukas Mandl, Nadine Morano, Javier Moreno Sánchez, Paulo Rangel, Diana Riba i Giner, Ralf Seekatz, Michal Šimečka, Birgit Sippel, Sara Skyttedal, Martin Sonneborn, Tineke Strik, Ramona Strugariu, Annalisa Tardino, Tomas Tobé, Dragoş Tudorache, Milan Uhrík, Tom Vandendriessche, Bettina Vollath, Elissavet Vozemberg-Vrionidi, Jadwiga Wiśniewska, Javier Zarzalejos
Bij de eindstemming aanwezige vaste plaatsvervangers	Damian Boeselager, Nathalie Loiseau, Karlo Ressler, Rob Rooken, Domènec Ruiz Devesa

HOOFDELIJKE EINDSTEMMING IN DE BEVOEGDE COMMISSIE

49	+
NI	Laura Ferrara, Martin Sonneborn
PPE	Magdalena Adamowicz, Vladimír Bilčík, Vasile Blaga, Ioan-Rareș Bogdan, Lena Düpont, Andrzej Halicki, Jeroen Lenaers, Lukas Mandl, Paulo Rangel, Karlo Ressler, Ralf Seekatz, Sara Skytvedal, Tomas Tobé, Elissavet Vozemberg-Vrionidi, Javier Zarzalejos
Renew	Malik Azmani, Anna Júlia Donáth, Sophia in 't Veld, Fabienne Keller, Moritz Körner, Nathalie Loiseau, Michal Šimečka, Ramona Strugariu, Dragoș Tudorache
S&D	Katarina Barley, Pietro Bartolo, Caterina Chinnici, Sylvie Guillaume, Evin Incir, Marina Kaljurand, Łukasz Kohut, Juan Fernando López Aguilar, Javier Moreno Sánchez, Domènec Ruiz Devesa, Birgit Sippel, Bettina Vollath
The Left	Konstantinos Arvanitis, Pernando Barrena Arza, Clare Daly, Cornelia Ernst
Verts/ALE	Damian Boeselager, Patrick Breyer, Saskia Bricmont, Damien Carême, Alice Kuhnke, Diana Riba i Giner, Tineke Strik

10	-
ECR	Joachim Stanisław Brudziński, Jorge Buxadé Villalba, Patryk Jaki, Rob Rooken, Jadwiga Wiśniewska
ID	Nicolaus Fest, Jean-Paul Garraud, Annalisa Tardino, Tom Vandendriessche
NI	Milan Uhrík

4	0
ECR	Assita Kanko
ID	Peter Kofod
PPE	Nadine Morano
S&D	Maria Grapini

Verklaring van de gebruikte tekens:

+ : voor

- : tegen

0 : onthouding